

Amerikanvari Seçim Sonu Konuşmalarının Milli Bir Örneği Olarak 'Balkon Konuşmaları': 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Konuşması Üzerine Retoriksel Bir Analiz*

Ar. Gör. Çiğdem Yasemin ÜNLÜ

anadolu üniversites iletişim bilimleri fakültesi basın ve yayın bölümü
cyozkan@anadolu.edu.tr

Abstract

Balcony Speech as an Example of American-style Post-election Speech: A Rhetorical Analysis of the Balcony Speech of 2014 Presidential Election in Turkey

The speeches – also called “balcony speech”- were initiated by Recep Tayyip Erdoğan in Turkey, the current president of the country, pronounced from the balcony of the headquarters of Justice and Development Party (AKP) on the victory night of July 22nd 2007 elections. The main purpose of this study is to explore similarities of the first and the following balcony speeches of Erdoğan to American-style post-election speeches. According to the findings of the case study, the balcony speech after 2014 presidential elections, it can be concluded that Erdoğan’s speech displayed certain similarities to American style post-election speeches; however, it also can be claimed to create a unique ritual in turkish politics with the differences it has.

keywords: American style post-election speeches, Americanization, political rhetoric, balcony speeches, Recep Tayyip Erdoğan

---

* Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından kabul edilen 1406E305 numaralı proje kapsamında desteklenmiştir.

Résumé

Les “discours du balcon” étant un exemple national des discours du modèle américain prononcés après les élections: une analyse rhétorique du discours suite aux élections présidentielles de 2014 en Turquie

Les discours, qui sont également appelés “les discours du balcon”, ont été initiés en Turquie par Recep Tayyip Erdoğan, l’actuel président du pays; le premier fut prononcé depuis le balcon du siège du Parti de la Justice et du Développement (AKP), dans la nuit de victoire des élections du 22 juillet 2007. L’objectif principal de cette étude est d’explorer les similitudes entre le premier et les suivants discours du balcon d’Erdoğan et les discours à l’américain prononcés après les élections. Selon les résultats de l’étude de cas qu’est le discours du balcon prononcé après les élections présidentielles de 2014, il est possible d’affirmer que le discours d’Erdoğan présente certaines similitudes avec les discours du modèle américaine. Cependant, il est également possible de dire qu’avec ses différences, il est susceptible de créer une nouvelle rituelle dans la vie politique en Turquie.

mots-clés : discours au modèle américain prononcés après les élections, Américanisation, rhétorique politique, discours du balcon, Recep Tayyip Erdoğan.

Özet

Bu çalışmada, “balkon konuşması” olarak anılan, ilk olarak 22 Temmuz 2007 seçimlerinin sonunda dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından partisinin (Adalet ve Kalkınma Partisi) genel merkezinin balkonundan yaptığı konuşma ile başlayan, sonraki seçim gecelerinde de devam ettirilen konuşmalar, Amerikan politik ritüelindeki seçim sonu konuşmalarına benzerliği açısından -2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi konuşması örneğinde- ele alınmıştır. Bu doğrultuda, politik retorik alanı içerisinde ayrı bir tür olarak yer alan Amerikan politik ritüelindeki mağlubiyet ve zafer konuşmalarının temel özellikleri olan, seçim sonucunun beyanı, ulusal birlik çağrısı, adayın ve kampanyanın olumlanması, demokrasinin yüceltilmesi, adayın dönüşen rolü ve destekçilere teşekkür temalarının, Erdoğan’ın 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimi gecesi yaptığı balkon konuşmasında hangi retorik stratejileriyle birlikte işlendiği açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, Erdoğan’ın konuşmasının Amerikanvari seçim sonu konuşmalarının temel karakteristikleri ile benzerlikler taşıdığı, ancak taşıdığı farklılıklarla da kendine özgü bir ritüel yarattığı söylenebilir.

anahtar kelimeler: Amerikanvari seçim sonu konuşmaları, Amerikanlaşma, politik retorik, balkon konuşmaları, Recep Tayyip Erdoğan

Giriş

20. yüzyıl, seçim kampanyalarının strateji ve taktiklerinde önemli dönüşümlere şahit olmuştur. Yüzyılın erken dönemlerinde seçim kampanyaları, parti mekanizmaları ve partilerin kendilerince geliştirdiği tanıtımlarla yönetilirken, yüzyılın ikinci yarısından itibaren kampanyalar medya etkisiyle beraber, uzman desteği ve gösterinin ön plana çıktığı bir dönüşüm geçirmiştir (Rein 2006: 87). 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan bu dönüşüm, 21. yüzyılda uzmanlaşmanın/belirlenmişliğin/kurgusallığın ve gösterinin adeta zorunluluk halini aldığı bir forma dönüşmüştür. 1920'lerde halkla ilişkiler alanının gelişmesiyle birlikte kampanya yönetimi yeni yeni oluşmaya başlamış; bu dönemde halkla ilişkiler profesyonelleri tarafından Amerikan işadamları için propaganda programları üretilmiş; 1930'larda profesyonellerin geliştirdiği tecrübeler politik alanda da denenmeye başlanmış ve 1960'ların kampanya yönetimi tüm seçim türlerine uygulanan bir hizmet endüstrisine dönüşmeye başlamıştır (Nimmo 1970: 35-37). Nimmo'nun ilk olarak ABD'de başlayan gelişmeleri özetlediği, seçim kampanyalarındaki dönüşümler, 1960'ların ortalarından itibaren Batı Avrupa'da ve 1980'lerin ikinci yarısından sonra Türkiye'de ABD'dekine benzer bir çizgide gözlenmeye başlamıştır (Köker ve Kejanlıoğlu 2004: 46).

Siyasal iletişim araştırmalarında Amerikanlaşma tezi, seçim kampanyalarının Amerikanlaşması¹ (Elebash 1984; Kavanagh 1995; Negrine 1996; Negrine ve Papatthanassopoulos 1996) üzerine temellenmektedir. Buna göre, Amerikanlaşma kavramı dünyadaki demokratik sistemlerde "adayların, siyasal partilerin ve haber medyasının gitgide daha yoğun biçimde ABD'deki muadillerinin belirtilerini göstermesi, ABD'de geliştirilen birçok kampanya metodu ve pratiğinin diğer ülkelere adapte edilmesi" olarak özetlenmektedir (Köker ve Kejanlıoğlu 2004: 43). Amerikanlaşma, –Amerikan kültürünün diğer ülkelere etkisi anlamındaki– kültürel emperyalizm kavramından farklıdır. Amerikanlaşma, ilk olarak ABD'de geliştirilen ve ardından çeşitli yollarla diğer ülkelerdeki seçim kampanyalarının belli tür ve unsurlarına ve profesyonel etkinliklerine uygulanan ve uyarlanan bir durumu tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu unsurların dünyaya yayılması siyasal kampanyaların Amerikanlaşması olarak tanımlanmıştır (Mancini ve Swanson 1996: 5-6)².

1 Kavanagh (1995: 219-220), ABD'deki çağdaş seçim kampanyalarının özelliklerini şöyle sıralamaktadır: 1) Tek sorunlu/konulu/politikali ve daha aday merkezli kampanyaların artması; 2) Kampanyalarda aday gösterme, reklam faaliyetleri, medya ile ilişkiler, adayın kampanya için kendi fonunu bulma/sağlama girişimleri neticesinde paranın artan önemi; 3) Medya ve halkla ilişkiler uzmanları, kamuoyu anketçileri ve bağış toplayıcıları içeren, yeni iletişim teknolojilerini kullanabilen profesyonel iletişimcilerin öneminin giderek artması ve parti çalışanlarının yaptıkları görevleri devralan bu uzmanların neredeyse kampanyanın her aşamasında yer alması; 4) Kitle iletişim araçlarının kampanyaların gidişatında başat rol oynaması; 5) Politik partilere bağlılığın azalması; 6) Kamunun, danışmanların/uzmanların etkileri ve eylemleri (örneğin, kampanyaların maliyetine etkileri) hakkında artan endişesi.

2 Amerikanlaşma kavramı yerine ya da onunla birlikte, seçim kampanyalarındaki dönüşümü açıklamak için modernleşme (Mancini ve Swanson 1996; Norris 2000) ve profesyonelleşme

Amerikan politik ritüelinde³ standartlaşmış bir eylem haline gelen seçim sonu mağlubiyet ve zafer konuşmaları, seçim kampanyalarının bir parçasını oluşturmaktadır (Lakoff 2001: 312). Kendine özgü bir geleneği olan Amerikan mağlubiyet ve zafer konuşmaları politik retorik alanı içerisinde de ayrı bir tür olarak yer almaktadır (Weaver 1982; Corcoran 1994). Bu makalede, ilk olarak 22 Temmuz 2007 Milletvekili Genel Seçimi'nin gecesinde Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılan ve daha sonraki seçimlerde (2010 Anayasa Referandumu⁴, 2011 Milletvekili Genel Seçimi, 2014 Yerel Seçimi ve 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi) ritüelleşerek Erdoğan ve daha sonraki seçim gecelerinde de Ahmet Davutoğlu tarafından devam ettirilen seçim sonu/zafer konuşmaları, bilinen adıyla 'balkon konuşmaları', ABD başkanlık seçimleri sonrası yapılan mağlubiyet ve zafer konuşmalarına benzerliği açısından değerlendirilmektedir. Bu bakımdan, öncelikle politik retorik alanı içerisinde bir tür olarak Amerikanvari seçim sonrası konuşmalarının temel özellikleri özetlendikten sonra; bu özellikler eşliğinde, örnek olarak, 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi gecesinde Recep Tayyip Erdoğan'ın yaptığı konuşma analiz edilecek, konuşmanın retorik stratejileri açığa çıkarılmaya çalışılacak ve Amerikanvari seçim sonrası konuşmalara benzerliği tartışılacaktır.

(Negrine ve Lilleker 2002) kavramlarını tercih edenler ise Amerikanlaşma kavramının seçim kampanyalarındaki dönüşümün ancak belli bir kısmını betimleyebildiğini vurgulamaktadırlar (Keskin 2014: 25). Norris (2000: 140), seçim kampanyalarındaki dönüşümün, sanayi sonrası toplumlarda yaygın/ortak olarak görülen teknolojik ve politik gelişmeler bağlamında modernleşme sürecinin bir parçası olduğunu söylemektedir. Politik kültür, seçim sitemleri gibi ülkeler arasında kültürel farklılıkları göz önünde bulundurmak gerektiğini savunanlar da, seçim kampanyalarındaki dönüşümleri açıklamak için, Amerikanlaşma yerine profesyonelleşme kavramının daha çok ulusal düzeyi bağlayıcı olduğunu öne sürmektedirler (Lilleker 2013: 45).

- 3 Bu noktada, Amerikan politik kültüründen, bu kültürün "gelenekselleşmiş/standartlaşmış pratikler" doğrultusunda işleyen önemli parçalarından biri olan seçim kampanyalarından ve bu pratiklerden biri olan seçim sonu mağlubiyet ve zafer konuşmalarından bahsederken metinde sıklıkla kullanacağım ritüel kavramına açıklık getirmek yerinde olacaktır. Türk Dil Kurumu'na göre kelime anlamı "Ayın" ve "Adet halini almış" olan ritüel kavramını Abélès (2012:155-182), modern siyasal iletişim alanıyla ilişkili olarak, "özel ya da kamusal hayatın bazı anlarını belirginleştiren ve esas olarak tekrara dayalı edimler" biçiminde tanımlamaktadır. Örneğin, Fransa'da çarşamba günleri gerçekleşen bakanlar kurulu toplantısını, iktidarın bir başbakanından ötekine geçmesi sırasında gerçekleşen (yeni başbakanın makama gelişi, sefeli tarafından karşılanması, gazetecilere verilen fotoğraf vb.) eylemler gibi edimleri ritüelleşen eylemler olarak gösteren Abélès, modern siyasal iletişim alanında, bu tür edimlerin ritüelleştirilmesinde uzmanlaşmış profesyonellerin yer aldığını vurgulamaktadır. Smith ise, ritüelin en belirgin özelliğinin, tüm edimlerin kusursuz biçimde kodlanmış olduğu, bir diğer ifade ile yüksek derecede bir biçimselleştirmeye dayanan "dramlaştırma"/bir kitlenin katılımını seferber eden edimlerin sahnelenmesi olduğuna dikkat çekmektedir (akt. Abélès 2012: 164). Bu çalışma içerisinde kullanılan ritüel kavramı da Abélès ve Smith'in tanımlamaları çerçevesinde, politik kültür içinde gelenekselleşmiş, tekrara dayalı, biçimselleştirilmiş ve dramlaştırılmış edimleri ima etmektedir.
- 4 Erdoğan Anayasa Referandumu sonrasındaki konuşmasını partisinin genel merkezindeki balkonundan değil, İstanbul İl Merkezi'nde yapmıştır. Ancak, konuşmanın içeriği ve üslubu ile 2007'deki konuşmaya benzerliği nedeniyle bu konuşma ikinci balkon konuşması olarak adlandırılmıştır.

1. Politik Retorik Alanında Bir Tür Olarak Amerikanvari Seçim Sonrası Zafer ve Mağlubiyet Konuşmaları

Kullanımı ilk olarak Aristoteles tarafından kurumsallaştırılan retorikğin üç türünden⁵ biri olan politik retorik, Antik Yunan ve Roma dönemlerinin sözlü kültüre dayalı demokrasilerinde oluşan ve daha sonra bu yaklaşımı geliştiren, ancak klasik geleneği takip eden, “elde var olan inandırma yollarını kullanma yetisi”; “ikna ve güzel konuşma sanatı”; topluluk önünde konuşma becerisi; konuşmacılara, devlet görevlilerine/yöneticilere verilmesi gereken “güzel konuşma” eğitimi; bir diğer ifade ile “temel olarak kamusal konuşmayı öğretmeyi amaçlayan sistematik ve bütünlüklü bilgi bütünü” anlamlarını içeren klasik retorik teorisinde önemli bir yere sahiptir (Aristoteles 2004; Bitzer 1981; Dürüşken 1995; Herrick 2008; Karaaslan-Şanlı 2012; Köker 1998; Keskin 2014; Kennedy 2006; Lilleker 2013; Murphy, Katula, Hill ve Ochs 2003; Theodorakopoulos 2004)⁶. 19. yüzyılın sonlarında temelleri atılmakla birlikte, asıl olarak 20. yüzyılın ikinci yarısında gelişmeye başlayan ve retorikğin anlamını ikna/inandırma tekniklerinden “özdeşleştirme”ye kaydırarak dinleyicinin konuşmacıyla ortak anlamları, sembolleri ve birlikte hareket etme yollarını özdeşleşerek sağladığını vurgulayan; retorikği, yaşadığımız dünyayı nasıl inşa ettiğimizi açıklayan sembolik eylem olarak ve inançlara gerekçeler sunma yolları olarak yeniden kavramsallaştıran yeni/çağdaş retorik teorisinde de (Burke 1969; Perelman ve Olbretchs-Tyteca 1971; Perelman 1982; Goankar 2002: 202; Bitzer 1981: 234; Campbell 2006; Herrick 2008; Özdemir-Taştan, 2012) öncelikli/başat önemini korumaya devam etmiştir. 2500 yılı aşkın bir zamandan beri süregelen retorik teorisinin esas faaliyet alanları politik sahnede tayin edilmiştir. Antik Yunan’daki retorikçilerin tümü, politikanın temel olarak retorikte temellendiğini söylemiş, bu nedenle retorik teorilerini politik aktörlerin kullanımı için dizayn etmişlerdir. Retorikğin daha sonraki gelişiminde

5 Retorik ilk olarak M.Ö. 5. yüzyılda Atina’da gezerek para karşılığı etkili konuşma, kendini savunma dersleri veren, önde gelen filozofları Protagoras, Gorgias, Isocrates olan, Sofistler tarafından kullanılmıştır. Sofistlerin doğru ya da yanlış olduğuna bakılmaksızın savunulan düşüncenin haklılığına dinleyeni ikna etme amacıyla retorikği kullanması nedeniyle, Gorgias diyalogunda retorik kelimesini ilk kez kullanan Platon, kavramı bir kandırma sanatı olarak tanımlamış, retorikğe karşı gerçeği bulma yöntemi olarak diyalektiği savunmuştur. Retorikğin pratikteki ilk kullanımı Sofistlere, kelime olarak ilk kullanımı da Platon’a ait olsa da kavramı ilk kurumsallaştıran Aristoteles olmuştur. Aristoteles, Sofistlerle Platon’un yaklaşımları arasında bir ara yol bularak, kavrama pozitif bir rol yüklemiş ve retorikği “ikna etmesi gereken ya da ikna etmeyi amaçlayan argüman ve söylemlerin sergilenmesi” (Meyer 2009) olarak benimsemiştir (Dürüşken 1995; Platon 2009; Aristoteles 2004). Aristoteles (2004)’e göre, üç tür retorik vardır: adli, törensel/epideiktik ve müzakereci/politik retorik. Adli retorik, yasalara göre doğru ve yanlış üzerine bir yargılama ile ilgilidir; törensel/epideiktik retorik törenlerde ve gösterilerde bir takım değerlerin methedilmesi ya da yerilmesi ile ilgilidir; müzakereci/politik retorik ise neyin halk/kamu yararı için uygun olduğu üzerine yapılan bir yargılama/konuşma ya da tartışma süreci ile ilgilidir.

6 Roland Barthes, klasik retorikği uygulama biçimlerine göre altı sınıfa ayırmıştır. Bunlar, fikrin doğruluğuna yanlışlığına bakılmaksızın iknayı amaçlayan teknik olarak retorik; retorun sanatını kazandırdığı öğretim yolu olarak retorik; dili konu edinen bilim olarak retorik; dilin kurallarının sınırlarını çizen ahlak olarak retorik; para karşılığı öğretildiği için sosyal pratik olarak retorik ve alaycılık, küçümseme, ironi gibi dil oyunlarına başvurduğu için oyun pratiği olarak retoriktir (akt. Altınörs 2011: 83).

ve yeni/çağdaş retorik teorisinde ise retorik işlevlerin aynı zamanda din, bilim, felsefe, edebiyat ve başka alanlarda da bulunduğu vurgulanmakla birlikte, genel olarak, politik konuşma ve yazma retorik pratiğin en önemli ögesi olarak kabul edilmiştir (Gill ve Whedbee 1997: 157). Retorik teorisinde esas hareket noktası olarak konumlandırılan ve kısaca neyin kamu yararına olup neyin olmadığı üzerine yapılan tartışmaları/konuşmaları/metinleri içeren politik retorik kavramı, herhangi bir duruma bağlı olarak, aciliyeti olan bir duruma cevap vermek için, olasılıklı konular hakkında akıl yürütmeye dayanan ve çok sayıda yarışan mesajı içeren bir sistem olarak müzakere/tartışmayı merkezine alan bir retorik türüdür (Bitzer 1981).

Politik retorik, parlamento konuşmaları/tartışmalarından ulusa sesleniş konuşmalarına, miting konuşmalarından açılış konuşmalarına ve televizyon tartışmalarına kadar geniş bir alanı kapsamaktadır. Özellikle seçim dönemleri politik retoriğin en hareketli zamanlarıdır. Seçim sonu zafer ve mağlubiyet konuşmaları da politik retorik türlerinden biridir. Bu tür, özellikle ABD'deki seçim sonrası/gecesi konuşmaları ritüeli üzerine kurulmuştur.

Bir seçim kampanyasının geleneksel özellikleri; dinamik, gürültülü, tartışmacı ve yüksek derecede partizan olmasıdır. Kampanyalar günlük vaatler, rakibe hücum etme ve gelen sert eleştirilere hızlıca karşılık verme ve adaylar arasında karalama yönünde karşılıklı suçlamalarla geçer. Dolayısıyla kıyasıya mücadele ve çatışma halinde gerçekleşen seçim yarışı, "asil/soylu" bir kapanışı gerekli hâle getirmektedir (Corcoran ve Rowland 1997: 2). Özellikle ABD'de dört yılda bir gerçekleşen başkanlık seçimi kampanyaları bir tür "savaş tiyatrosu" olarak kurgulanır (Corcoran 1995: 284) ve bu seçim draması, seçim gecesinde televizyonda yayınlanan ve çoğunlukla adayların destekçilerinin önünde yaptığı, mağlubiyet ve zafer konuşmaları ritüeli ile kapanır (Willyard ve Ritter 2005: 488). Bu ritüel konuşmalarında adaylar, seçim kampanyası boyunca ortaya çıkan partizanca çatışmaları unutturmak ve Amerikan demokrasisini yüceltmek yoluyla, tüm Amerikalıların buluşabileceği ortak bir zemin inşa etmeye çalışırlar (Corcoran 1995: 263-265). Zafer ve mağlubiyet konuşmalarında kampanya kurgusallığı/halkla ilişkiler stratejileri devam etmekte, her iki aday da haftalar öncesinden her iki ihtimal (kazanmak ya da kaybetmek) için de hazırlanmış konuşmalarına çalışmış olmakta (Lakoff 2001: 313); coşkulu seçim gecesinde olsa bile kazanan aday, bu süreçte "doğru/yerinde bir geçiş" kaygısı/amacıyla konuşmaktadır. Ancak Amerikan başkanlık seçimlerinde kaybetmek de özenle hazırlanmış bir ritüeldir (Corcoran 1994: 109-110). Her iki konuşmanın da bu açıdan ortaklığı seçim kampanyası içerisindeki söylemlerin burada dönüşüme uğratılmasıdır (Corcoran 1998: 81). Dolayısıyla bu konuşmalar, seçim döneminin çatışmalı politik atmosferinin bitip yeni dönemin başladığını ve yeni dönemde konuşmayı yapan adayın rolünün ne olduğunu açıklayan, özenle hazırlanmış durum tanımlarıdır.

1.1. Amerikanvari Seçim Sonu Konuşmalarının Temel Karakteristikleri

Politik retorik içerisinde mağlubiyet ve zafer konuşmaları bir tür olarak ilk kez Ruth Ann Weaver (1982) tarafından dile getirilmiş ve tanımlanmıştır⁷. Weaver çalışmasında 1952 ve 1980 yılları arasında ABD'deki tüm başkanlık seçimlerinin sonunda yapılan mağlubiyet ve zafer konuşmalarını inceleyerek bu konuşma türündeki ortak yöntemsel özellikleri ve içerik yapısını ortaya koymuş ve bu türü "karşılıklı/iki taraflı ritüel" (reciprocal ritual) olarak tanımlamıştır. Weaver (1982: 480-482), bu yıllar arasında yapılan tüm konuşmalarda ortak bazı temaların bulunduğunu ve bu nedenle seçim sonrası mağlubiyet ve zafer konuşmalarının "kampanya söyleminin ritüel formları" arasında kendine özgü bir tür olarak ortaya çıktığını belirtmiştir. Buna göre, bu konuşmalarda yöntemsel olarak, öncelikle kaybeden aday, kazanan adaydan önce seçim sonuçlarını açıklayarak kaybettiğini kabul etmekte; mağlubiyet konuşmasının ardından kazanan aday mağlubiyeti onaylayarak kazandığını deklare etmekte, böylece retoriksel bir karşılık olarak ritüeli tamamlamaktadır. Her iki aday da genellikle destekçilerinin önünde ve kampanya ekibi ve aile üyeleri ile birlikte konuşmalarını yapmaktadır.

Weaver'ın (1982: 485-486) çalışmasında incelediği tüm konuşmalarda seçimin kaybedeni, bir yandan muhalefete devam edeceğini vurgulasa da diğer yandan ulusal birlik çağrısı yaparak yeni devlet başkanına destek mesajı vermektedir. Zafer konuşmasında, kampanya dönemindeki çatışmacı rolünden ayrılan kazanan aday da, tevazu ifadeleriyle birlik çağrısı yapmakta, kendisini ülkesinin hizmetine adayacağına ve tüm ulusun başkanı olacağına dair söz vermekte ve her iki aday da destekçilerine şükranlarını/teşekkürlerini iletmektedir. Weaver (1982: 480-481), bu özellikleriyle seçim sonu konuşmalarının, seçim kampanyası döneminde artan politik çatışma ve bölünmeden, uzlaşma ve tüm ulus tarafından paylaşılan ortak bir amaç duygusunun yaratılmasına geçişi ve Amerikan politik ritüelinde bir tür "iyileşme süreci"ni sağladığını vurgulamaktadır.

Weaver'ın öncü çalışmasının ardından, daha sonraki araştırmalar seçim sonu mağlubiyet ya da zafer konuşmalarının retoriksel türü hakkındaki kavrayışı geliştirmiştir (Wilyard ve Ritter 2005: 490). Brown ve Grice, Weaver tarafından analizi yapılan konuşmaları yeniden incelemiş ve 1984 ve 1988 başkanlık seçimlerindeki konuşmaları da araştırmalarına dahil etmişlerdir. Bu araştırmaya göre, mağlubiyet-zafer ritüeli, kampanya sürecinden yönetime doğru bir geçişi, genel olarak seçim sürecini kapatmayı sağlayarak; demokratik sürecin sonraki aşamasına geçildiği işaretini vermektedir (akt. Wilyard ve Ritter 2005: 490). Corcoran (1994: 115), yalnızcamağlubiyet konuşmaları üzerine yaptığı çalışmasında, seçim kampanyalarını sembolik olarak ulusun parçalanması ve ayrışmasına

⁷ Devlin (1982), Weaver'ın konuşmalarda tespit ettiği unsurları kullanmadan, aynı yıl yaptığı çalışmasında, 1980 ABD başkanlık seçimlerinde Demokrat Parti'den Jimmy Carter'a karşı aday aday olarak yarışan ancak başkan adayı olamayan, Edward M. Kennedy'nin mağlubiyet konuşmasında benzer temaları (başkan adayı seçilen Carter'a destek ve birlik mesajı, kampanya ekibini övme ve teşekkür, vb.) tespit etmiştir.

neden olan “sivil bir savaş” olarak nitelemekte ve bu durumun dönüştürülmesi için mağlubiyet konuşmalarının ilk adım olduğunu söylemektedir. Zira, Amerikan politik ritüelinde mağlubiyet konuşması, kaybedenin öncülüğünde düşmanlığın bittiği, barışın ilan edildiği ve ulusun ortak değerlerini hatırlatmak ve pekiştirmek için atılan ilk adımdır. Corcoran’a göre (1994: 109), mağlubiyet konuşmaları seçim sürecindeki “ölümüne kavga”nın (mortal combat) bir tür “teslim töreni”dir (rite of capitulation). Corcoran (1994: 114-115) da Weaver’a benzer biçimde, mağlubiyet konuşmalarının geleneksel, biçimsel ve tematik tutarlılıklarının ona retoriksel bir tür özelliği yüklediğini söyleyerek bu konuşmalardaki dört temel unsuru şöyle sıralamaktadır: kazananı tebrik beyanıyla örtük olarak yenilgiyi ve seçmenin kararını kabul etme; kazanan adayın/yeni başkanın arkasında birlik mesajı verme; kaybeden kampanyayı/kendi kampanyalarını tenzih ederek ve onu mazur göstererek/onaylayarak/haklı çıkararak demokrasiyi methetme; bunlara karşın mağlubiyet için makul gerekçeler sunarak, gelecek zaferler için savaşa devam edileceği mesajı verme.

Welch ise mağlubiyet ve zafer konuşmalarının öncesindeki seçim sürecinin bağlamının önemine dikkat çekmiştir (akt. Howell 2011: 771). Welch’e göre, belirli bir retoriksel durum, belirli bir kampanyayı ve belirli bir seçim sonucunu doğurur. Dolayısıyla, bu konuşmalardaki benzerliklerin yanında, konuşmaların arka planındaki benzerlik ve farklılıkların derinlemesine araştırılması gerekmektedir (akt. Ritter ve Howell 2001: 2326). Welch’in bağlama olan vurgusu, 2000’lerde yapılan çalışmalarda ön plana çıkmış, farklı bağlamlarda, farklı durumlarda gerçekleşen seçimlere rağmen, mağlubiyet ve zafer konuşmalarında yine aynı temaların tekrarlandığı tespit edilmiştir (Mirer ve Bode 2015: 454).

Ritter ve Howell (2001), çalışmalarında Welch’in bağlam vurgusunu paylaşarak, konuşmaların onları temsil eden kişileri yansıttığı kabulüyle, 2000 başkanlık seçimlerinde Al Gore ve George W. Bush’un mağlubiyet ve zafer konuşmalarını incelemişlerdir. Ritter ve Howell (2001: 2316), bu çalışmalarında önceki araştırmalarda bulunan sonuçları dikkate alarak (Weaver 1982; Corcoran 1995; Welch 1999), mağlubiyet ve zafer konuşmalarında dikkate değer biçimde tekrarlanan altı tema belirlemişlerdir. Bu temalar;

1. Zaferin ya da yenilginin resmi beyanı
2. Ulusal birlik çağrısı
3. Amerikan demokrasisini övme
4. Adayın kampanyasını (ve ekibini) olumlama
5. Adayların dönüşen rolleri
6. Destekçilere teşekkür

Mağlubiyet ve zafer konuşmalarının tüm ulusun izleyebildiği, televizyonda yayınlanan bir özelliğe kavuştuğu 1950’lerden beri bu tür seslenişlerin bu altı temayı içerdiğini belirten Ritter ve Howell (2001: 2326-2328), 2000 başkanlık seçimleri sonunda Gore ve Bush’un yaptıkları mağlubiyet ve zafer konuşmalarını bu temalar doğrultusunda analiz etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, konuşmaların

– daha önceki konuşmalarda olduğu gibi – altı tema çerçevesinde oluşturulduğu, ayrıca seçimin kendine özgü bağlamının da (din vurgusu)⁸, önceki başkanlık seçimi konuşmalarından farklı biçimde, içerikte öne çıktığını saptamışlardır.

Wilyard ve Ritter (2005) da, Ritter ve Howell'in belirlediği bu altı tema başlığında, 2004 ABD başkanlık seçimlerindeki mağlubiyet ve zafer konuşmalarını, tür, bağlam ve konuşmacılar açısından analiz etmişler, önceki çalışmalardan farklı olarak hem başkan adaylarının hem de başkan yardımcısı adaylarının konuşmalarını incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda Wilyard ve Ritter (2005: 507), Weaver'ın (1982) seçim sonu konuşmalarını "karşılıklı/ikili ritüel" olarak tanımlamasını hatırlatarak, 2004 başkanlık seçimlerinin, yalnızca başkan adaylarının birbirine karşılık verdiği ikili bir süreç değil, başkan yardımcılarının da dahil olduğu daha komplike bir retoriksel durum ortaya çıkardığını söylemişlerdir.

Howell (2011) ise, Barack Obama ve John McCain'in yarıştığı 2008 başkanlık seçimlerinin zafer ve mağlubiyet konuşmalarını incelediği çalışmasında bağlamsal ve türsel analiz yapmıştır. Howell (2011: 780), konuşmalarda, seçim boyunca adayların özellikleri nedeniyle⁹ üzerinde durulan etnisite, toplumsal cinsiyet ve yaş konularının yansımaları ve Ritter ve Howell'in (2001) belirlediği temalar ile türsel özellikleri incelemiş ve 2008 seçim sonu konuşmalarının bağlamsal olarak önceki konuşmalardan farklılaştığını, ancak türsel olarak aynı retorik unsurların devam ettiğini ortaya koymuştur.

Mirer ve Bode (2015) ise, 2010 yılındaki kongre, senato ve valilik seçimlerinde kaybeden adayların Twitter'da yaptıkları paylaşımları incelemişlerdir. Mirer ve Bode (2015: 455), Weaver'ın (1982) çalışmasını temel alarak, Ritter ve Howell'in (2001) belirlediği temaların benzeri olarak geliştirdikleri altı temaya, üç yönlemsel adımı da eklemişlerdir. Bu yönlemsel adımlar: kaybedenin ilk açıklamayı yapması; halka açık biçimde adayın mağlubiyetini onaylaması ve oy sayımı bitene kadar kaybeden adayın açıklama yapmak için beklemesidir. Çalışmanın sonucuna göre, bazı temalar (sonuçların beyanı; kampanyanın olumlanması; dönüşen rol; destekçilere teşekkür) kaybeden adayların Twitter paylaşımlarındaki ifadelerinde kullanılmış; yönlemsel olarak da oy sayımının bitimine kadar paylaşımında bulunulmadığı görülmüştür (Mirer ve Bode 2015: 464).

8 Bu seçimde adayların konuşmalarında alışılmadık biçimde din vurgusu ön plana çıkmıştır. Önceki başkanlık seçimlerinde de adaylar konuşmalarında tanrıdan bahsetmişlerse de Bush ve Gore dini referansları daha önce görülmemiş biçimde kullanmışlardır. Bunun nedeni adayların kendilerine özgü durumlarıdır – Gore Güneyli bir Baptist, Bush ise bir Metodist'tir (Protestanlık mezhepleri). Dolayısıyla adayların dini eğilimi, seçimleri bir tür "Amerika'nın kaderi üzerine tanrının bir kararı" olarak görmeyi mümkün kılmıştır (Ritter ve Howell 2001: 2328).

9 Demokrat Parti'nin adayı Barack Obama, ABD'de başkanlık adaylığı için yarışan ilk Afrika kökenli/ siyahi kişidir. Cumhuriyetçi Parti'nin adayı Senatör McCain ise başkanlık için yarışan en yaşlı adaylardan biri olmuştur, 72 yaşındaki McCain seçilmesi durumunda başkanlık yemini eden en yaşlı ABD başkanı olacaktı. McCain ile birlikte başkan yardımcılığı adayı olarak yarışan Sarah Palin ise Cumhuriyetçi Parti'nin ulusal adaylıkta yarışan ilk kadın ve ABD tarihinde başkan yardımcısı adayı olarak yarışan ikinci kadın olmuştur (Howell 2011: 766-767).

Corcoran ve Rowland (1997), 1940-1996 yılları arasında yapılan yirmi üç Avustralya Federal Seçimi sonrası yapılan kırk sekiz konuşmayı analiz ettikleri çalışmalarında, Amerikan ritüeline benzer sonuçlara ulaşmışlardır: demokrasiye saygı, destekçilere ve seçmenlere, oy verenlere teşekkür, kazananın tevazu göstermesi. Ancak, Corcoran ve Rowland (1997: 9), bu çalışmalarında Amerikan ritüelinden farklı olarak, Avustralya örneğinde seçim gecesinde “retoriksel muharebe”nin devam ettiğini bulgulamışlardır. Buna göre, rakip liderler birbirlerini demokrasi düşmanı ve ulusun değerlerine ve amaçlarına karşı olanlar olarak konumlandırmaya ve suçlamalara devam etmektedirler. Bunun aksine, Amerikan ritüelinde kazanan başkan adayı rakibinin gücünü ve değerini methederek zaferinin görkemini büyütmektedir (Corcoran 1994: 114). Irimiea da (2010), çalışmasında Obama’nın 2008 Başkanlık Seçimleri sonrasında yaptığı konuşma ile 2009 Romanya Devlet Başkanlığı Seçimleri’nde başkan adayı olarak yarışan Mircea Geoana’nın, ‘yanlışlıkla’ kendisini seçimin kazananı olarak sunduğu konuşmasını incelemiş ve bu iki konuşma arasında önemli benzerlikler bulunduğunu söyleyerek, bunu “retoriksel yakınsama” (rhetorical convergence) olarak tanımlamıştır.

Özetle, politik retorik alanında bir tür olarak yer alan ve tekrarlanan belirli temalar üzerine inşa edilen seçim sonrası mağlubiyet ve zafer konuşmaları, özellikle ABD’de bir ritüel/gelenek halini almıştır. Amerikanvari seçim sonu konuşmaları, seçim sürecinin kutuplaşmış/çatışmalı politik atmosferinden uzlaşmacı bir döneme geçişi sağlamayı ve ülke birliği ile demokratik sistemi yeniden onaylamayı amaçlamakta, dolayısıyla seçilenin meşruiyetini sağlamaya hizmet etmektedir. Çalışmada ele alınan ‘balkon konuşmaları’nın da Amerikanvari seçim sonu konuşmalarına benzediği düşünülmektedir.

1.2. Balkon Konuşmaları ve 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi

22 Temmuz 2007 Genel Seçimi sonuçları belli olduktan sonra, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ikinci genel seçim zaferinin ardından partisinin (Adalet ve Kalkınma Partisi) Ankara’daki Genel Merkezi’nin balkonunda, parti binasının önünde toplanan destekçilerinin önünde yaptığı konuşma, politik tartışmalara ve literatüre balkon konuşması olarak geçmiştir. Erdoğan, bu seçimlerden sonra 12 Eylül 2010 Anayasa Referandumu, 12 Haziran 2011 Genel Seçimi, 30 Mart 2014 Yerel Seçimi ve son olarak 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi’nden sonra da Parti Genel Merkezi’nin balkonundan aynı biçimde zafer konuşması yapmıştır. Erdoğan’ın yaptığı bu beş balkon konuşmasında seçimlerin bağlamına bağlı farklılıklar bulunmakla birlikte, tekrar eden mesajlar bulunmaktadır¹⁰.

10 Bu ortak mesajların Amerikanvari seçim sonu konuşmalarına benzerliği, Göksu ve Aslan’ın (2013) 2007, 2010 ve 2011 balkon konuşmaları üzerine yaptıkları çalışmanın bulgularında görülebilir. Buna göre, konuşmaların tümünde “demokrasi”, “milli irade”, “İslami motifler”, “imaj aktarımı”, “güven ve istikrar”, “birleştirici ifadeler” ve “AK Parti’ye oy vermeyenlere ve oy kullanmayanlara mesaj gönderme” temaları yer almıştır.

Cumhurbaşkanlığı makamı, sahip olduğu geniş Anayasal yetkileri (yasaları onaylama, Bakanlar Kurulu'nu toplama, YÖK Başkanı, üyeleri ve rektör atamaları, HSYK üyelerini atama, vb.) nedeniyle ve aldığı kararlarda (vatana ihanet suçu dışında) yasal anlamdaki sorumsuzluğu nedeniyle işlevsel anlamda ve Anayasa'da tanımlanan biçimiyle "devletin başı" ve "Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk Milleti'nin birliğini temsil eder" sıfatlarıyla sembolik anlamda, Türkiye'nin siyasal yaşamı ve yönetim sisteminde oldukça önemli bir konumdur¹¹. 22 Temmuz Genel Seçimi'nin ardından 21 Ekim 2007'de referanduma sunulan Anayasa değişikliğinden sonra, 10 Ağustos 2014'te, Cumhurbaşkanlığı seçimi ilk kez halkoylaması ile yapılmıştır¹².

Halkoylaması ile yapılan ilk cumhurbaşkanı seçiminde üç aday yarışmıştır. Bunlardan biri, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2002'den beri süren 12 yıllık iktidarı ve seçim galibiyetleri karşısında girilen uzlaşma arayışlarının bir sonucu olarak ve yeni seçim sisteminin özelliği (ilk turda yüzde 50'yi geçen aday olmadığı takdirde ikinci tura en çok oyu alan iki adayın katılacak olması) nedeniyle, muhalefet partileri Cumhuriyet Halk Partisi, Milliyetçi Hareket Partisi ve daha sonra toplamda 14 partinin desteğiyle aday gösterilen Ekmeleddin M. İhsanoğlu; diğeri Adalet ve Kalkınma Partisi'nin, 12 yıllık iktidar sürecinin kült lideri Recep Tayyip Erdoğan ve Kürt siyasal hareketinin temsilcisi, Halkların Demokratik Partisi'nin Eş Genel

11 https://www.tcgb.gov.tr/sayfa/cumhurbaskanligi/gorev_yetki/. Erişim tarihi: 7 Haziran 2015.

12 Bu değişiklik yapılmadan önce, Anayasa'ya göre cumhurbaşkanı yedi yıllık bir süre için TBMM'de seçilmekteydi. İlgili Anayasa hükümlerine göre, seçimlere mevcut Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından 30 gün önce başlanmakta; ilk on günde adaylar ortaya çıkmakta ve kalan 20 günde de dört tur seçim yapılmaktaydı. Anayasanın değişmeden önceki 102. maddesinde yapılacak olan seçimin kurallarından bahsedilmekteydi: "Bu dört tur oylamanın ilk ikisinde 3'te 2 çoğunluğu alan aday çıkmışsa, o seçilmiş olur. Bu sağlanamazsa üçüncü turda salt çoğunluğu sağlayan aday varsa o seçilir; bu da bulunamamışsa üçüncü turda en çok oyu alan iki aday dördüncü tura katılır. Dördüncü turda salt çoğunluğu alan aday seçilir. Yine seçilememişse derhal TBMM seçimleri yenilenir" (Taşkın 2007: 116). 2007 yılında Anayasa'nın yukarıdaki eski hükmüne göre düzenlenen cumhurbaşkanlığı seçimleri krize dönüşmüştür. Ana muhalefet Cumhuriyet Halk Partisi, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ilk iki turda aranan üye tam sayısının üçte iki çoğunluğu olan 367 milletvekili sayısının, seçim yapmak üzere toplanılması için de gerekli sayı olduğu yorumuyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak seçimlerin geçersiz sayılması talebinde bulunmuş ve talebi Anayasa Mahkemesi'nce kabul edilmiştir. Ardından iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi, dönemin diğer bir muhalefet partisi olan Anavatan Partisi ile anlaşarak Anayasa değişikliği yapılması için cumhurbaşkanına başvurmuş, bu talepleri cumhurbaşkanı tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine meclis erken seçim kararı almış ve Anayasa değişikliği de seçimlerden sonra referandumla halkoyuna sunulmuştur. Seçimler ve referandumdan iktidar partisi oyunu artırarak çıkarken Anayasa değişikliği ile milletvekilliği seçimleri beş yıldan dört yıla indirilmiş ve cumhurbaşkanının da beş yıllığına halkoylaması ile seçilmesi hükmü düzenlenmiştir. Yeni seçim sistemine göre, beş yıl süreyle seçilen bir cumhurbaşkanı, en fazla iki defa seçilebilmektedir. Son yapılan milletvekili seçimlerinde yüzde on barajını geçen siyasal partiler cumhurbaşkanı adayını gösterebilmekte, aday 20 milletvekilinin yazılı teklifi ile gösterilmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimi iki turda gerçekleştirilmektedir. Birinci turda salt çoğunluk aranmakta, eğer salt çoğunluk sağlanamazsa ikinci turda en çok oyu almış olan iki aday, birinci tur oylamayı izleyen ikinci pazar günü yapılacak ikinci tur oylamaya katılmakta ve bu oylamada en çok oyu alan aday cumhurbaşkanı seçilmektedir (http://www.tcgb.gov.tr/sayfa/cumhurbaskanligi/gorev_yetki/).

Başkanı Selahattin Demirtaş olmuştur ¹³.

Bu seçimlerde, “devletin başı” olarak tanımlanan konumuyla cumhurbaşkanlığı makamının, özellikle Erdoğan’ın dünyasında 12 yıllık iktidarını sağlamlaştırma – kampanyanın söylemlerinden “Gücüne güç kat” sloganı bu açıdan dikkate değer – anlamıyla öne çıktığı söylenebilir. 2013 Haziran ayından itibaren Gezi Parkı Protestoları, hükümete yönelik yolsuzluk iddiaları ve bu iddialar eşliğinde gerçekleşen 30 Mart 2014 Yerel Seçimi, Erdoğan’a yönelik otoriterleşme ve diktatörleşme tartışmaları nedeniyle, iktidar partisinin ve Erdoğan’ın yıpranan iktidarının ardından ilk kez halkoylaması ile seçilecek olan cumhurbaşkanlığı iktidarı, Erdoğan ve hükümet cephesinde iktidarını pekiştirmek/güçlendirmek/yeniden üretmek için daha da önemli hâle gelmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçim kampanyaları sürecinde de yolsuzluk iddiaları otoriterleşme meselesi, kampanya bütçeleri¹⁴ ve devletin olanaklarının kullanılması¹⁵, medyanın, özellikle kamu yayıncılığı yapan TRT’nin, adaylara karşı eşitsiz yayın politikası¹⁶ konuları çokça konuşulmuş, adaylar arasında bu konularda sert tartışmalar yaşanmıştır.

Seçimin ilk tur oylaması 10 Ağustos 2014’te yapılmış, salt çoğunluğu sağlayan bir aday çıkmadığı takdirde ikinci tur oylamanın tarihi ise 24 Ağustos 2014 olarak belirlenmiştir. Ancak ilk tur oylamada Recep Tayyip Erdoğan yüzde 51.79, Ekmeleddin İhsanoğlu yüzde 38.44, Selahattin Demirtaş yüzde 9.76 oranında oy aldığı için ikinci tur oylama yapılmamıştır¹⁷.

2. Yöntem

Çalışmada Erdoğan’ın 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi gecesinde yaptığı balkon konuşması¹⁸, ilk olarak Ritter ve Howell’in (2001) mağlubiyet ve zafer konuşmaları üzerine yapılan araştırmalardan yola çıkarak, konuşmaların analizi için belirledikleri, ardından Wilyard ve Ritter (2005) ve Howell’in (2011) de çalışmalarının analizinde kullandığı altı tema altında analiz edilmiştir. Buna göre, konuşmanın analizinde kullanılacak tematik başlıklar şöyledir:

13 http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/2014CB-Kesin416_d_Genel.pdf. Erişim tarihi: 4 Nisan 2015.

14 Bu seçimlerde ilk kez adaylar bağış toplama yoluyla kampanya bütçelerini karşılamışlardır. Siyasal partiler adaylara yasal olarak maddi destek verememişlerdir.

15 Bu konudaki tartışmaların bir örneği için bakınız. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/964949-erdogan-istifa-etsin>. Erişim tarihi: 8 Aralık 2015.

16 TRT’nin adaylara ayırdığı yayın süreleri için bakınız. <http://www.hurriyet.com.tr/trtnin-partilere-ayirdigi-sureler-aciklandi-40006512>. Erişim tarihi: 8 Aralık 2015.

17 http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/2014CB-Kesin416_d_Genel.pdf. Erişim tarihi: 4 Nisan 2015.

18 “12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Balkon Konuşmasının Tam Metni” (2014), <https://www.akparti.org.tr/site/haberler/12-cumhurbaskani-erdoganincumhurbas-kanligi-balkon-konusmasinin-tam-metni/66015#1>, Erişim tarihi: 11 Ağustos 2014

1. Seçim sonucunun beyanı
2. Ulusal birlik çağırısı
3. Demokrasi övgüsü
4. Adayın kampanyasını ve ekibini olumlaması
5. Adayın dönüştürücü rolü
6. Adayın destekçilerine teşekkür etmesi.

Türsel analiz için geliştirilen bu temalar ile birlikte, konuşmanın retoriksel bağlamı ve stratejileri hakkında daha derinlikli bir yorumlamayı mümkün kılabilmek için Gill ve Whedbee'nin (1997) eleştirel retorik analizi için önerdiği analiz çerçevesi de işe koşulmuştur. Gill ve Whedbee (1997), metnin temel görünümüne ve nasıl işlev gördüğüne odaklanmak, metinde kullanılan argüman biçimleri, kelime tekrarları, kullanılan metaforlar, metnin olayları/nesneleri tanımlayarak ve yeniden adlandırarak sunduğu bağlamsal kavrayışlar, zamansal özellikler, metinde kurgulanan konuşmacı ve dinleyici gibi retoriksel stratejilerin açığa çıkarılmasını sağlamak için metne üç temel soru sormuşlardır. Bu üç temel soru şöyledir:

1. Bağlamın oluşturduğu beklentiler/olasılıklar nelerdir?
2. Metin/konuşma dinleyiciye ne sunmaktadır?
3. Metnin/konuşmanın belirgin özellikleri nelerdir?

Erdoğan'ın 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi sonrası yaptığı balkon konuşması, Rittter ve Howell'in önerdiği tematik başlıklar altında bölümlenmiş; bu tematik başlıklar ve Gill ve Whedbee'nin soruları ile birlikte analiz yapılmıştır.

3. Erdoğan'ın 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Sonrası Yaptığı Balkon Konuşmasının Retoriksel Analizi

3.1. Seçim Sonucunun/Zaferin Beyanı: 'Zafer Alanının' Hazırlanması

10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi'nin akşamı, sandıkların açılıp sonuçların yavaş yavaş ortaya çıkmasıyla birlikte, önceki seçim gecelerinde de olduğu gibi, Recep Tayyip Erdoğan'ın destekçileri Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi'nin önünde yavaş yavaş toplanmaya başlar. Seçim kampanyasının çatışmalı/kavgalı/kutuplaşmış politik atmosferinin "asil/soyulu" bir kapanışını sağlama, yeni döneme geçişi kolaylaştırma işlevi gören seçim sonu konuşmalarının yapılacağı mekân öncelikle bir gösteri alanı olarak hazırlanır/kurgulanır. Basın için ayrılan bir bölüm; partinin önündeki alanın, üzerinde seçim kampanyasında kullanılan Erdoğan logolu balonlarla çevrelenmesi; konuşmanın yapılacağı parti binasının balkon duvarlarının Erdoğan logosu ile birlikte, "Teşekkürler Türkiye", "Milli İrade Kazandı. Demokrasi Kazandı", "Milletimiz Kazandı. Türkiye Kazandı" yazılı bir arka planla kaplanması; kürsünün, metin okuma ekranlarının düzenlenmesi; basın platformunun hemen önünde kurulan seçim kampanyasında kullanılan reklam kliplerinin gösterildiği büyük bir ekran; alanda bayrak dağıtan partililer, bandana, rozet satan satıcılar ve hazırlıklar sürerken balkondan yaptığı anonslarla kalabalığı yönlendiren, çalınan seçim şarkılarını belirleyen sunucu,

korumalar, parti görevlileri, fotoğrafçılar, kameramanlar, vs. 'an'ın şölen havasında geçmesini sağlayacak tüm nesnelere, materyaller, ekipmanlar ve kişiler (seçmenler, partililer, görevliler, gazeteciler) orada, işlevlerini yerine getirecek biçimde yerlerini almaktadır.

Coşkulu kalabalık Erdoğan gelene kadar, anons yapan sunucunun yönlendirmeleri ve ekranda gösterilen Erdoğan'ın seçimlerde kullanılan reklam klibi, seçim şarkıları ile kazanmanın coşkusunu bayrak sallayarak, sloganlar atarak, alkışlayarak yaşamaya başlamıştır bile. Öncelikle Erdoğan'ın, sonuçlar henüz daha az netlik kazanmış bir durumdayken, İstanbul'da Seçim Koordinasyon Merkezi'nde (Haliç Kongre Merkezi'nde) yaptığı kısa konuşma alandaki ekrana yansıtılır, bu, alandaki destekçilerinin coşkusunu daha da artırır ve Erdoğan gelene kadar yönlendirmeler ile birlikte coşku devam eder. Bu coşkulu ve uzun bekleyiş sırasında alan gittikçe daha çok kalabalıklaşır. Erdoğan'ın gelmesinden kısa bir süre önce, sunucu kalabalığa herkesin elindeki cep telefonunun ışığını yakmasını söyler, böylece parti balkonundan ve daha yüksekte yapılan çekimlerde, kalabalığın liderle ilk buluşma anı, karanlıkta bir ışık gösterisine dönüşür.

Nihayet Erdoğan'ın ailesi ile birlikte balkona çıktığı anda, bir yandan Erdoğan için yine 2014'te yapılan yerel seçimlerde kullanılan Recep Tayyip Erdoğan – Dombra¹⁹ şarkısı çalmakta, diğer yandan da sunucunun yönlendirmeleri ile birlikte Erdoğan'ı takdimi devam etmektedir. Erdoğan ve eşi, şarkı ve takdim anonsu ile birlikte balkonda gezinerek çeşitli noktalardan destekçilerine el sallayarak selam vermektedir. Erdoğan ve eşini balkonda fotoğrafçılar ve kameramanların da takip ettiği bu esnada, sunucu şunları söylemektedir: "Tüm ışıklar, haydi Türkiye, işte sizin seçtiğiniz cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan. 'Seninleyiz her zaman' dediniz ve milletin adamını cumhurbaşkanı yaptınız. Teşekkürler Türkiye. 'Sağlam irade, kocaman yürek, benim ülkeme böylesi gerek'²⁰ dediniz ve milletin adamını cumhurbaşkanı seçtiniz. Teşekkürler Türkiye." Sunucunun yaptığı takdimin ardından, aile üyeleri ve eşi balkondan çıkar ve Erdoğan konuşmasını bu balkondan sahnede tek başına yapar²¹.

19 Uğur Işlak'ın sözlerini yazdığı ve söylediği Recep Tayyip Erdoğan-Dombra adlı şarkı, Kazakistanlı şarkıcı Arslanbek Sultanbekov'un Dombra şarkısının müziği üzerine yazılmıştır. 30 Mart 2014 yerel seçimlerinin kampanyasında kullanılan, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin de seçim şarkılarından biri olarak yer alan şarkının sözleri Erdoğan'a "ithaf edilmiş bir güzellemeye dönüşmüştü" (Türk, 2014: 10): Ezilenlerin gür sesidir o/Mazlum dünyanın hür sesidir o/Göründüğü gibi olan/Gücünü milletten alan/Recep Tayyip Erdoğan/Halkın adamı Hakkın aşığı/O milyonların umut ışığı/Mazlumlara sırdaş olan/Gariplere yoldaş olan/Recep Tayyip Erdoğan/Oldu her zaman sözünün eri/Çıktığı yoldan dönmedi geri/Kararıdır davasında/Anaların duasında/Recep Tayyip Erdoğan/Sözü dosdoğru yoktur riyası/Zalimlerin korkulu rüyası/İnanıldığı yolda gider/Yıllardır beklenen lider/Recep Tayyip Erdoğan.

20 Bu tanımlamalar da, Murat Göğebakan tarafından bestelenip seslendirilen, cumhurbaşkanlığı seçimi kampanyasının şarkılarından Uzun Adam'ın sözlerindedir.

21 Erdoğan, önceki seçim sonu konuşmalarını bazen ailesi ve ekibi ile birlikte (örneğin, 2011 Genel Seçimleri, 2014 Yerel Seçimleri) bazen de tek başına (örneğin 2007 Genel Seçimleri, 2010 Anayasa Referandumu) yapmıştır.

Erdoğan konuşmasının girişinde, önce seçim sonucuna ilişkin bir kutlama cümlesi kurar: “Cumhuriyet tarihimize ilk kez gerçekleşen, halkoyuyla cumhurbaşkanlığı seçiminin ülkemize, milletimize, tüm dost ve kardeş ülkelere hayırlı olmasını Rabbimden niyaz ediyorum.” Bu cümlenin ardından Erdoğan, kendisini seçimin galibi, “Türkiye Cumhuriyeti’nin 12. Cumhurbaşkanı” olarak, alandaki destekçilerine ve televizyonda kendisini dinleyen herkese ilan eder. Konuşma, sonucun deklare edildiği, bugünün anlamlandırıldığı ve teşekkür ve şükürleri içeren giriş bölümü, bugünün anlamının argümanlarının sunulduğu, mesajların verildiği gelişme bölümü ve yeniden teşekkür ve şükürleri içeren bir sonuç bölümünden oluşmaktadır.

3.2. Ulusal Birlik Çağrısı: “Şahsıma oy verenlerin değil 77 milyonun cumhurbaşkanı olacağım”

Amerikan politik ritüelinde, çatışmalı seçim döneminin kapatılmasını sağlama amacı için, ulusal birlik çağrısı ve demokrasi övgüsü seçim sonu konuşmalarının bir anlamda temelini oluşturur. Erdoğan’ın 2007’deki ilk balkon konuşmasından cumhurbaşkanlığı seçimi konuşmasına kadar tüm konuşmalarının içeriği, vurgusu, tonu az ya da çok zamanın konjonktürü ve seçimlerin farklılıkları doğrultusunda değişse de hepsinde ulusal birliğe vurgu yapıldığı görülebilir. Cumhurbaşkanlığı seçimi balkon konuşmasındaki ulusal birlik çağrısının açık bir temsili örneği şöyledir:

“Altını çizerek ifade ediyorum; şahsıma oy verenlerin değil 77 milyonun cumhurbaşkanı olacağım. 77 milyonu muhabbetle kucaklayan bir cumhurbaşkanı olacağım. Hayatım boyunca yaptığım gibi, bütün siyasi mücadele sürecimde yaptığım gibi ülkesi, milleti, bayrağı için çalışan bir cumhurbaşkanı olacağım. Bugün hiç kimse hüzünlenmesin, bugün hiç kimse kaybettiği ya da mağlup olduğu hissine lütfen kapılmasın.”

Erdoğan’ın konuşmasındaki birlik vurgusu, kullandığı “kardeşlik” (aile) metaforu aracılığıyla da güçlendirilmektedir. Erdoğan, konuşmasına “kardeşlerim” diye seslenerek başlamakta, ardından hemen her cümlenin ya da her paragrafın, her konu geçişinin başında “kardeşlerim” diye hitap etmektedir dinleyicilerine. Karaaslan-Şanlı (2012: 199), aile metaforunun, Balibar’ın (2000: 128) “ailenin ulusallaşması” olarak kavramsallaştırdığı “ulusal cemaatin (...) sembolik bir akrabalıkla özdeşleştirilmesi” yoluyla işlev gördüğünü belirterek, bir ulusun ya da bir grubun içindeki birbirini tanımayan insanların aynı ailenin bir üyesi (birbirinin annesi, babası, çocukları ya da kardeşleri) olarak tanımlanan aile metaforunun, anlamı ve önermelerinin zamana, mekana ve toplumlara göre değişiklik gösterdiğini belirtmektedir. Türk’e (2014: 340-341) göre, Erdoğan’ın dünyasında kardeşlik söyleminin üçlü bir işlevi vardır. Bunlardan ilki, “etnik aidiyet hissine kardeşlik söylemiyle galebe çalınmak istemi”yle Kürt sorunu ve diğer toplumsal sorunlara çözüm olarak sunulan bir kardeşlik söylemidir; ikincisi Ortadoğu ile ilgili meselelerde bölgeye olan ilgisini açıklama aracı olarak başvuru

bir kardeşlik söylemi; üçüncüsü ise Erdoğan'ın milletin içinden gelen bir lider olduğunu sergileme aracı olarak başvurulmuş bir kardeşlik söylemidir. Türk'ün bu tespitinin izdüşümleri, cumhurbaşkanlığı seçim sonucu konuşmasında da ulusal birliği vurgulama aracı olarak görülmektedir. Örneğin, Erdoğan konuşmasının "kardeşlerim" seslenişleriyle başlayan aşağıdaki bölümünde, birinci işleviyle "ortak değer" olarak "Türkiyelilik"i öne çıkarmaktadır:

"Kardeşlerim, (...) Siyasi görüşlerimiz farklı olabilir, yaşam tarzlarımız farklı olabilir, inançlarımız, mezheplerimiz, değerlerimiz, etnik köken ve dillerimiz farklı olabilir. Ama biz, hepimiz bu ülkenin evlatlarıyız. Hepimiz bu ay-yıldızlı bayrağın gölgesi altındayız. Her birimiz bu devletin sahipleriyiz. Müslüman, Hristiyan, Musevi, Süryani, Ezidî'den önce Türkiyeli vardır. Alevî'den, Sünnî'den önce Türkiyeli vardır. Türk, Kürt, Arap, Laz, Gürcü, Boşnak, Çerkez, Roman, Pomak'tan önce, Rum, Ermeni'den önce Türkiyeli vardır. Bugünden itibaren yeni bir toplumsal uzlaşma anlayışıyla farklılıklarımızı zenginlik olarak görerek, ama farklılıklarını değil ortak değerlerimizi öne çıkararak yeni bir istikbali inşa etmek istiyorum."

Erdoğan'ın ulusal birliği vurgularken yinelemelere de başvurduğu görülmektedir. Bu yinelemeler, metne ahenk ve şiirsel bir üslup kazandırmakta ve kendisini dinleyenlerin coşkusu artırmaya yönelik bir işlev görmektedir. Erdoğan'ın Cumhurbaşkanlığı Balkon Konuşması metninde aynı cümle ya da aynı paragraf içinde her cümlenin aynı yerinde kullandığı yinelemeler ulusal birlik çağrısında başvurulmuş stratejilerden biri olmuştur. Örneğin;

"Bugün inşallah bu muhasebeyi yapma *günüdür*, kırgınlıkları unutmaya *günüdür*. Bugün demokrasi bayramında küslükleri elimizin tersiyle itme *günüdür*. Bugün zihnimizdeki bariyerlerden arınma, önyargılardan kurtulma, dayatılmış, öğretilmiş, korkulardan sıyrılma *günüdür*. Bugün yeni bir Türkiye kurulurken yeni bir başlangıç yapma, yeni bir toplumsal uzlaşmanın kapılarını aralama *günüdür*."

Seçim sürecinin bitip yeni dönemin, birlik olma döneminin başladığını bildiren "Bugün ... günüdür" yinelemesinin yanında, "aynı" ("hepimiz *aynı* ecdadın, *aynı* kültürün ve *aynı* medeniyetin ve *aynı* tarihin evlatlarıyız."); "bir" ("Bayrağımız *bir*, İstiklal Marşı'mız *bir*, dağlarımız-nehirlerimiz *bir*, türkülerimiz, şarkılarımız, acılarımız, sevinçlerimiz *bir*."); "tek" ("*Tek* millet, *tek* bayrak, *tek* vatan, *tek* devlet.") kelimeleri de ulusal birlik çağrısı aracı olarak başvurulmuş yinelemelerdir.

Hem 30 Mart 2014 Yerel Seçimi'nin hem de cumhurbaşkanlığı seçiminin bağlamsal unsurlarından birini oluşturan, Gülen cemaati ile çatışma, Erdoğan ve hükümetin söylemiyle "paralel yapıyla mücadele" cumhurbaşkanlığı seçimi balkon konuşmasında da başlıklardan biri olmuştur. Bu anlamda Erdoğan, ulusal birlik vurgusu yaparken "yeni bir sayfa" açıldığını söylediği "bugün" kelimesini yinelemekte ve "Müslümanlık bağına işaret eder" (Türk 2014: 340) biçimde kardeşlik metaforuna başvurarak bu cemaatin üyelerine seslenmektedir:

“Kardeşlerim, paralel yapıya gönül vermiş kardeşlerim de *bugün* Türkiye’de yeni bir sayfa açılırken kendi gönül dünyalarında yeni bir sayfa açsınlar istiyorum. Kardeşlerim, *bugün* yeni bir gündür, *bugün* Türkiye için bir milattir. *Bugün* Türkiye’nin küllerinden doğuşunun, yeni Türkiye’nin kuruluşunun günüdür.”

Böylece Erdoğan’ın birlik çağrısı, kullanılan kardeşlik metaforu ve yinelemelerle dinleyicinin coşkusunu artırmayı hedefleyen bir üslupla güçlendirilmektedir.

3.3. Kendi Kampanyasını/Kendisini/Grubunu Olumluyarak Demokrasi Övgüsü: “Bugün milli irade bir kez daha kazanmıştır”

Erdoğan’ın konuşmasında demokrasi övgüsü kendi kampanyasını/kendisini/grubunu olumlama ile birlikte inşa edilmektedir. Bunu yaparken Erdoğan, başka konuşmalarında da sıkça vurguladığı “milli irade” kavramına yaslanır. Bu iki temanın birleşiminin temel unsuru olarak işlev gören “milli irade” kavramı da “biz-onlar” karşıtlığı üzerine temellendirilmektedir. Türk (2014: 229), milli irade ve demokrasi kavramlarının Erdoğan’ın anlam dünyasındaki yerine bakmadan önce, cumhuriyet tasavvuruna bakmak gerektiğini belirtir. Buna göre, Erdoğan cumhuriyet kavramını hem milli irade kavramıyla birlikte kullanır, hem de “cumhuriyet kavramına yaptığı atıfların büyük bir bölümü Tek Parti Dönemi’yle, AKP öncesi muktadir siyasal kompozisyonla ya da mevcut CHP ile bir hesaplama içerir.”

Dolayısıyla millet egemenliği olarak cumhuriyet ve “zihniyet eleştirisi” (Türk 2014: 229) olarak cumhuriyet olmak üzere birbirine karşıt iki cumhuriyet kavrayışı söz konusudur. Erdoğan’ın kendisini ve ekibini olumluyarak demokrasiyi övmesinin, arka planındaki bu kavrayışı göz önünde bulundurarak, cumhurbaşkanlığı seçimleri özelindeki “milli irade” ve “demokrasi” kavramlarının arka planına bakıldığında, biz-onlar karşıtlığı/karşıt iki cumhuriyet algısı üzerinden, milli irade ve demokrasi kavramları konuşmanın temel meselesi olarak belirir. Bu temel mesele konuşmanın zamansal yapısıyla inşa edilir; konuşma bugün, geçmiş ve gelecek arasında gidip gelir, bugünün anlamlandırılması geçmiş ve gelecek referansları ile sağlanır. Özellikle geçmişten verilen referanslar, bugünün anlamının inşa edilmesi ve bugünün ve yarının yüceltilmesi için işlev görür. Bu kavrayışla, Erdoğan çok partili siyasal yaşamın ilk başbakanı Adnan Menderes ve 27 Mayıs 1960 askeri darbesine atıf yaparak bugünü anlamlandırır:

“27 Mayıs’ın bir vesayet aracı olarak Türkiye’ye dayattığı cumhurbaşkanlığı anlayışı artık tedavülden kalkmıştır. Biz on üç yıl önce 14 Ağustos 2001’de AK Parti’yi kurarken ne demiştik? Menderes gibi ‘Yeter’ demiştik, ‘Yeter, söz milletindir’ demiştik. Ama bir şey daha ilave etmiştik: ‘Yeter, söz de milletin, karar da milletindir’ demiştik. İşte şimdi söz de, karar da milletin uhdesine geçti. Araçlar vasıtasıyla cumhurbaşkanı seçmediniz, bizzat kendiniz seçtiniz; önemli olan burası.”

Erdoğan konuşmasının en başında dinleyicileri selamlarken, 'an'ı "tarihi gün", "demokrasi ve milli iradenin zafer gecesi" olarak tanımlayarak bağlamsal bir kavrayış sunar. Ardından konuşmasının giriş bölümünde, seçimi kazananın sadece kendisi olmadığını söyledikten sonra, "77 milyon 81 vilayet" olarak Türkiye'nin tamamının da kazandığını, aynı zamanda "77 milyon kadar" Saraybosna'dan Kudüs'e "yeryüzünde aziz milletimizin kardeşleri, dostları, kader arkadaşları, gönüldaşları"nın da – örtük tasıma başvurularak, kendisinin seçilmesi dolayısıyla – kazandığını ifade eder. Erdoğan'ın seçimin sonuçlanmasıyla başlayan bu dönemi milli irade zaferi olarak yüceltimine, bu zaferin dini bir referansla, "kutlu bir Fatiha" olarak tanımlanması eşlik eder:

"1 Temmuz'da adaylığımız açıklandığında bunun bir Fatiha olduğunu söylemiştik. Evet, bugün Türkiye ve milletimiz adına kutlu bir Fatiha'yı, yani kutlu bir açılışı hep birlikte idrak ediyoruz."

Konuşmasının girişindeki bugün tanımlamasının ardından Erdoğan, konuşmanın devamında bu tanımlamanın argümanlarını sunar. Konuşma bu noktadan itibaren, sonuç bölümüne kadar, Adalet ve Kalkınma Partisi'nden önce ve sonra olarak ikiye ayrılır. Partinin kuruluşundan başlanarak, eski düzen-yeni düzen/eski Türkiye-yeni Türkiye portresi çizilir, Erdoğan ve partisinin eski düzenle/eski Türkiye ile olan mücadelesi sonucu "milli irade"nin kazandığı savunulur. Bunun için önemli duraklar vurgulanır: 14 Ağustos 2001 (partinin kuruluşu), 3 Kasım 2002 (iktidara gelişi), 12 Eylül 2010 (Anayasa değişikliği referandumu); hükümetin 'başarıları/icraatları' sergilenir: "Dokuz seçime girdik, dokuz seçimin her birinden zaferle çıktık", "Unutmayın unutmayın 2002 sonunda 230 milyar dolar milli gelirle yola çıktık. Şimdi üç kattan fazlasıyla, dikkat edin, 820 milyar dolara ulaştık..." ve bugünün anlamı pekiştirilerek yeniden hatırlatılır:

"3 Kasım 2002'de milletin partisinin iktidara gelmesiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi'yle millet kucaklaşmıştı. Bugün milletin doğrudan seçtiği cumhurbaşkanı ile artık Çankaya ile millet arasındaki tüm engeller ortadan kalkmıştır. Çankaya halkıyla bütünleşmiştir. Şeyh Edebalı'nın 'İnsanı yaşat ki devlet yaşasın' öğüdü bugün tam manasıyla tecelli etmiştir. Uzun yıllar boyunca demokrasinin üzerinde bir vesayet aracı olarak muhafaza edilmeye çalışılan Çankaya, bugün itibarıyla milli iradenin tam egemenliği altına girmiştir."

"Kardeşlerim, artık devletin ve milletin iki ayrı istikameti bulunmuyor. Bugünden itibaren devlet ve millet aynı istikamete bakıyor."

Dinleyendeki heyecanı artırmak için yinelemelere, bu "zafer gecesi"nin anlamı pekiştirilirken de başvurulur:

"Evet, *bugün* tarihi bir *gün*, *bugün* devletin milletle muhabbetle kucaklaştığı *gün*. *Bugün* ceberut, zorba, kibirli, milletine tepeden bakan devlet anlayışının son kırıntılarının da ortadan kalktığı, şefkatli, kucaklayan, milletiyle var olan, milletiyle güçlenen devlet anlayışının zafer kazandığı *gün*."

Bugün-geçmiş-bugün-gelecek biçiminde inşa edilen konuşmada, seçim kampanyasında kullanılan geçmişten referans alan gelecek tahayyülleri – milletin egemenliği olarak – Cumhuriyet’in 100. yılı 2023; İslami bir referans olarak İstanbul’un fethinin 600. yılı 2053; milliyetçi bir referans olarak Malazgirt Savaşı’nın 1000. yılı 2071 – de hatırlatılır:

“Biliniz ki bugün dünden çok daha iyidir. Emin olunuz yarınlar bugünden çok daha iyi olacaktır. Zira bugün Türkiye’nin gücüne güç katılmıştır. Bugün 2023 hedefleri, 2053 ve 2071 hedefleri artık çok daha yakınımıza gelmiştir.”

“77 milyonun kazandığı” bu seçimin kaybedenleri de vardır:

“Milletimiz içinde bu seçimin kaybedeni yoktur. Kaybeden vardır, statüko kaybetmiştir. Elbette vesayet bugün en büyük mağlubiyetini yaşamıştır. Elbette kirlî siyaset ve siyaset dışı güç odakları bugün ibretlik bir ders almıştır.”

Seçimin kazananları ve kaybedenleri ifade edildiğinde, Erdoğan’ın ve ekibinin “millî iradeyi/milletin kararını/milletin egemenliğini” tanıyan, gücünü buradan, dolayısıyla ‘meşru’ siyasetin içinden alan; kaybeden ve kendisine karşıt/ muhalif pozisyonda olan tüm kaybedenler (vesayet, siyaset dışı güç odakları, muhalefet partileri, “bir kısım medya”, “fitne ve nifak odakları”, paralel yapı, “ihanet çetesi”, “ihanet şebekesi”, vatani ve milleti için değil başka ülke ve odaklar için çalışan yapı, “beddua edenler”) ise ‘millî iradeye/milletin kararına/ milletin egemenliğine’ saygı göstermeyen, dolayısıyla ‘siyaset dışı güç odaklarıyla işbirliği içinde olan’ politik figürler olarak resmedilir. Ancak bu noktada Erdoğan, ‘milletin kararına saygılı’, ‘millete tepeden bakmayan’ bir lider portresini bozmadığı diğer adaylara/muhalefet partilerinin adaylarına oy verenlerin kaybeden olmadığını sıklıkla vurgular konuşmasında –‘milletin kararına saygı duymayan’, ‘millete tepeden bakan’ karşıtları/’onlar’dır çünkü –. Dolayısıyla Erdoğan galibiyetle çıktığı dokuzuncu seçim konuşmasını yaptığını hatırlatarak kaybedenleri sıraladıktan sonra, muhalefetin bu yenilgilerden bir ders çıkarması gerektiğini ifade eder:

“İnanıyorum ki muhalefet bugünden itibaren politikalarını gözden geçirecek ve yeni Türkiye ile örtüşen bir muhalefet ve siyaset tarzı bugünden itibaren inşa edilecektir.”

“Türkiye’de muhalefet siyaha beyaz deme sanatı değildir, beyaza siyah deme sanatı değildir, onun için inanıyorum ki muhalefet de kendini çek edecektir.”

“Bugün her birimiz kendimizi vicdan muhasebesine tabî turalım. Bugün muhalefetin korkutma, kutuplaştırma ve gerilim siyasetini bir kez daha sorgulayalım. Bugün bir kısım medyanın pompaladığı korku ve kutuplaştırma siyasetini bir kez daha samimiyetle sorgulayalım diyorum.”

“Ortaya çıkan sonuçlar da çok net gösteriyor ki uzlaşma çatıda değil, uzlaşma parti üst yönetimlerinde değil tabanda olmuştur.”

Özetle, Erdoğan'ın konuşmasında, ikili karşıtlık üzerinde temellenen milli irade kavramı kendisini ve beraberindekileri olumluyan, dolayısıyla zaferini haklılaştıran ve bu argümana yaslanarak 'demokrasi'yi yücelten işlevsel bir araca dönüşmektedir.

3.4. Dönüşen Rol: "Milletin Doğrudan Seçtiği Cumhurbaşkanı" Olarak Erdoğan

Seçim sonu konuşmalarında adayların dönüşen rollerini ifade etmelerine odaklanırken hem kendilerini hem kendilerini dinleyenleri metin içinde nasıl kurguladıklarına göz atmak gerekir. Zira, retoriksel bir gerçekliğin inşa edildiği metin içinde konuşmacının ve dinleyicinin kurgulanışı, dinleyicinin konuşmacıyla kurgulanmış, kolektif bir kimlik yaratmak için işbirliği yapmasıyla mümkün olur (McGee 1975: 242).

Erdoğan kendisini "milletin seçtiği cumhurbaşkanı" olarak tanımladığı konuşmasını alanda toplanan destekçilerine hitaben yapsa da, konuşmanın televizyon başındaki dinleyicileri de vardır. Dolayısıyla konuşma sadece alandaki dinleyicilere hitaben yapılmamaktadır. Konuşmanın hedefinde muhalefet partilerinden kendisine muhalif toplumsal gruplara, parti teşkilatından kendisine oy veren-vermeyen seçmenlere, yurt dışında yaşayan seçmenlere kadar farklı dinleyici grupları bulunmaktadır. Erdoğan'ın konuşmasında dinleyiciler, "kardeşler"; "aziz millet"; "sevgili vatandaşlar"; "sandık başına giden her bir kardeş"; "oyunu kullanan ve dolayısıyla bu tarihi günde tarihin yapılmasına ve yazılmasına katkıda bulunan her bir vatandaş"; "şu anda bu meydanı hıncahınc dolduranlar"; "ekranları başında bizi izleyenler"; "dünyanın değişik ülkelerinde bizi izleyenler"; (bizim için) "dua edenler" gibi tanımlamalarla inşa edilirler. Kendisini desteklemeyen grupta yer alan dinleyicilere verdiği mesajları ise bu tanımlamalarla inşa ettiği dinleyicilerine hitap ederken aktarır, ancak onlara doğrudan seslenmez.

Erdoğan'ın dinleyicisine seslenirken kullandığı kardeşlik metaforu kendisini kurgularken de ortaya çıkar:

"Kardeşlerim, bu kardeşiniz Beyoğlu Gençlik Kolları Başkanlığı olduğum günden bugüne kadar her başarının ve her başarısızlığın ardından kendi kendini hesaba çeken bir kardeşinizdir."

Bu defa, Türk'ün işaret ettiği üçüncü işleviyle, halktan biri ya da halkın içinden çıkmış biri olarak ilçe başkanlığından başlayarak cumhurbaşkanı olmasına kadar gelen süreci anlatır konuşmasının çeşitli yerlerinde. Bu nedenle Erdoğan, bir önceki temada değinildiği gibi, 'milletin içinden çıkmıştır' ve bu nedenle, seçim kampanyası sloganındaki gibi, "milletin adayı" ve "milletin adamı"dır. Bu noktada, 'milletin içinden biri' olarak Erdoğan, bu bağlamdaki kardeşlik metaforunu kullanarak bir anlamda dinleyici-kardeşleriyle dertleşir:

“Kardeşlerim, başarısız olduğumuz alanlarda kendimizi sorguya çektik. Başarılı olduğumuzda da asla ve asla kibrin tuzağına düşmedik. Kırk yıla yaklaşan siyasi mücadelemiz bizim bu anlayışımızın şahididir. (...) Kimliklere, kültürlere, inançlara hor gözle bakmadık. Bize oy verenleri yücelten, bize oy verenlere hizmet götüren, oy vermeyenleri terk eden tahkir eden bir siyasi anlayışımız hiçbir zaman olmadı. Bunu sadece sözle değil eylemlerimizle, fiiliyatımızla da ortaya koyduk. İstanbul’da Büyükşehir Belediye Başkanı olduğum dönemde bunu eylemlerimizle, icraatımızla ortaya koyduk. On iki yıllık iktidarımız süresince bunu sözümüzle, fiiliyatımızla, samimiyetimizle ortaya koyduk. Seksen bir vilayetin tüm belediyelerine istisnasız adil bir şekilde Hazine payı verdik, Maliye’den aynı şekilde. Kardeşlerim, muhalefette olduğumuz zaman bizim neler çektiğimizi siz biliriz.”

Ardından, ‘milletin karşısında’ olan muhalefeti ve kendisini ve hükümetini eleştirenleri dinleyici-kardeşlerine şikayet eder:

“Kardeşlerim, bugün şunu bütün samimiyetimle söylüyorum; milletimin bunu takdirine bırakıyorum. Bize diktatör diyenler, lütfen kendi muhasebelerini yapsınlar. Bize otoriter diyenler, lütfen kendi muhasebelerini yapsınlar. Bizi tek adam olmakla, baskıcı olmakla, mahalle baskısı yapmakla itham edenler lütfen kendilerini samimiyetle sorgulasınlar. Kendilerini seçkin, kendileri dışındakileri sıradan görenler, kendilerini eğitilmiş başkalarını cahil görenler, kendilerini bilinçli başkalarını cahil görenler lütfen vicdan muhasebesini yapsınlar. Siyasi tarihimiz boyunca söylediklerimize baksınlar, siyasi tarihimiz boyunca özellikle de yetki aldığımız dönemlerde yaptıklarımıza baksınlar. On iki yılda Türkiye’ye kazandırdıklarımıza baksınlar. Lütfen ellerini vicdanlarına koysunlar ve kararlarını öyle versinler.”

Konuşmada ‘milletin içinden biri’, ‘milletiyle kardeş’ ve ‘milletinin değerlerine sahip ve o değerleri koruyan’ bir lider portresi çizen Erdoğan’ın kendisi, “12. Cumhurbaşkanı”; “millet tarafından on ikinci cumhurbaşkanlığı şahsına tevdi edilen”; “milletin adayı”; “seçimi kazanan”; “milletin doğrudan seçtiği cumhurbaşkanı”; “dokuz seçimden zaferle çıkan”; “millele akıldan ziyade kalbin ve vicdanın kelimeleriyle seslenen”; (on iki yıl boyunca) “hep söylediğinin arkasında duran”; “sözüne vefanın mücadelesini veren”; “kardeşiniz”; “her başarı ve başarısızlığın ardından kendi kendini hesaba çeken”; “sadece şahsına oy verenlerin değil 77 milyonun, 77 milyonu kucaklayan bir cumhurbaşkanı” olacağını vadeden; “tüm siyasi mücadelesinde yaptığı gibi ülkesi, milleti, bayrağı için çalışan bir cumhurbaşkanı” olacağını vadeden bir retoriksel kişilik olarak kurgulanır. Burada Erdoğan, Gençlik Kolları Başkanı olduğu günden başlayarak kendisini metnin içinde inşa eder ve “milletin doğrudan seçtiği on ikinci cumhurbaşkanı” olarak yenice dönüşen rolüne ilişkin gelecek vaatlerinde bulunur.

5. Destekçilere Teşekkür ve “Kutlu Yolculuk” Başlangıcında Tanrıya/ “Rabbe Şükür”

Erdoğan’ın konuşmasında kendisine destek olanlara, dua edenlere, “demokrasinin işlemesine”/seçimin gerçekleşmesine katkıda bulunanlara ettiği teşekkürlerine, tanrıya/“Rabbine” şükür etmeyi de ekler. Edilen teşekkürlerde onun için dua edenler de önemli bir yer tutar. Böylelikle dini/manevi bir niteliğe bürünen teşekkür (ve şükür) teması, dört bölüme ayrılabilir: kampanya için çalışanlar; oy verenler; Erdoğan için dua edenler ve tanrı/“Rab”.

Konuşmada Erdoğan, kampanyası için çalışanlara teşekkür ederken, onların çalışmalarını yüceltmektedir:

“O meydanlardaki mitinglerimizde Ramazan demediniz, sıcak demediniz, oruç demediniz ve meydanlarda bizimle aynı coşkuyu paylaştınız, kapı-kapı dolaştınız, milletin adamına oy istediniz; size ne kadar teşekkür etsem azdır.”

“AK Parti Teşkilatı’na, genel başkan yardımcılarımızdan, bakan arkadaşlarımdan tüm il başkanlarına, ta sandık müşahitlerine kadar, Kadın Kollarımız, Gençlik Kollarımız’daki tüm kardeşlerime yürekten teşekkür ediyorum. Ve bu kampanyada gerçekten şarkılarımıza kendi ruh dünyalarını katan sanatçılara huzurlarınızda özellikle teşekkür ediyorum.”

Erdoğan’ın konuşmasında seçime ve sonuçlarına atfedilen dini anlam, kampanya çalışanlarına teşekkür ederken, dinleyicilerden, kampanyada kullanılan Uzun Adam şarkısını besteleyen ve seçimlere az bir süre kala vefat eden şarkıcı Murat Göğebakan ve kampanya döneminde vefat eden başka partililer için, “şehitler” ile birlikte dua (Fatiha) okunmasını talep ederken de ortaya çıkar:

“Diyorum ki Hakk’a uğurladığımız Murat Göğebakan kardeşime hep birlikte birer Fatiha gönderelim. Seçim kampanyasında bizimle beraber yürürken ebediyete intikal eden genç kardeşlerim var, onlara birer Fatiha gönderelim, şehitlerimiz de birer Fatiha gönderelim.”

Erdoğan konuşmasında kendisine verse de vermese de oy veren herkese, “tarihin yapılmasına ve yazılmasına katkıda buldukları” için teşekkür etmektedir. Zira, konuşmasında sıklıkla kendisine oy vermeyenlerin kendilerini mağlup hissetmemesi gerektiğini – çünkü Erdoğan “kendisine oy verenlerin de vermeyenlerin de cumhurbaşkanı” olacaktır – ifade etmektedir. Erdoğan, konuşmasında ulusal birlik çağrısı yaparken kendisine oy vermeyen seçmenlerle muhalefeti ayırtmış ve muhalefete yönelik eleştiri ve suçlamalarını devam ettirmiş; konuşmasının yalnızca bu bölümünde tüm siyasal partilere de “demokrasinin yücelmesine katkıda buldukları” için teşekkür etmiş ve siyasal partilerin içinde kendisine destek verenlere de ayrıca teşekkür etmiştir.

Konuşmanın hem giriş hem de sonuç bölümünde, Erdoğan için dua edenlere (ve bu sayede seçimi kazanmasına katkıda bulunanlara) teşekkür edilmiştir:

“Seksen bir vilayetimizde bize hayır duaları eden kardeşlerime bugün buradan bir kez daha teşekkür ediyorum.”

“Seccadelerinin üzerinde, camilerde, evlerde, kuytularda mırıl mırıl bizim için dua eden kardeşlerime şükranlarımı sunuyorum.”

Teşekkür edilen dua edenler, aynı zamanda ülke sınırlarını da aşan biçimde tanımlanmaktadır:

“Dost ve kardeş ülkelerden bizlere hayır dualarını gönderen, özellikle de bugün Avustralya’dan Amerika’ya, Güney Afrika Cumhuriyeti’nden Bosna Hersek’e, Japonya’dan Almanya’ya kadar Türkiye için, milletin adayı için dualar eden tüm gönül dostlarına teşekkür ediyorum.”

“Duaları için Gazze’nin mazlumlarına teşekkür ediyorum. Hayır duaları için Suriyeli mazumlara, muhacirlere teşekkür ediyorum.”

Konuşmasının girişinde cumhurbaşkanı olarak aday gösterilmesini bir “Fatih” ve cumhurbaşkanı seçilmesini de “kutlu bir Fatih (kutlu bir açılış)” olarak tanımlayan Erdoğan, sonuç bölümünde ise “bu kutlu yolculuk” için tanrıya şükretmektedir: “En başta bizi bugünlere erıştiren Rabbime bir kez daha sonsuz hamd-ü senalar ediyorum.”

Sonuç

Seçim sonu mağlubiyet ve zafer konuşmaları, seçim kampanyası sürecinin kapanıp yeni sürece başlandığını bildiren, konuşmayı yapanın bu yeni süreçte ne yapacağını, yeni rolünün ne olduğunu tanımlayan, bu özellikleriyle de seçim kampanyasının kendine özgü bir parçası olan retoriksel bir durum yaratır. Bu çalışmada Amerikan geleneğindeki seçim sonu konuşmalarına benzerliği açısından ele alınan, Recep Tayyip Erdoğan tarafından gelenekselleştirilen balkon konuşmaları, Amerikan geleneğindeki öne çıkan temalar çerçevesinde, 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimi sonunda Erdoğan tarafından yapılan konuşma örneğinde analiz edilmiştir. Howell’in (2011) kendisinden önceki çalışmalardan yola çıkarak hazırladığı, seçim sonu konuşmalarında tekrarlanan altı tema, balkon konuşmalarının da temel yapısını oluşturur. Burada da aday/Erdoğan, zaferini deklare etmekte, ulusal birlik çağrısı yapmakta, kampanyasını/kendisini ve ekibini olumlamakta ve demokrasi vurgusu yapmakta, dönüşen rolünü açıklamakta, tanıtmakta ve tanımlamakta, destekçilerine teşekkür ederken aynı zamanda şükürlerini de ifade etmektedir.

Amerikan ritüelinden yola çıkarak bu konuşmaları retoriksel bir tür olarak adlandıran Weaver (1982), seçim sonu konuşmalarını “karşılıklı bir ritüel” olarak tanımlamıştır. Bu çalışma sonucunda, öncelikle Türkiye geleneğinde seçim sonu konuşmalarının, Weaver’in işaret ettiği “karşılıklı ritüel” olarak gerçekleşmediği söylenebilir. Amerikan geleneğindeki bu karşılıklı ritüelde, adayların birbirini nazıkçe bir üslupla överek, özellikle kazanan adayın kaybeden

adayı överek zaferinin önemini daha da büyütmesi (Corcoran 1994) geleneği ile gerçekleştirilen bu pratik, balkon konuşmalarında gözlemlenebilecek bir nitelik değildir. Balkon konuşmaları tek taraflı olarak sergilenen, çatışmalı seçim sürecinin bittiğini bildirmekle birlikte, yeni dönemde kazanan kişinin kim olduğunu tanımlayan, kaybeden adayların övüldüğü değil –aynı dozda olmasa da– seçim kampanyasındaki gibi eleştirilmeye devam edildiği, mağlubiyetten ders çıkarması gereken karşıt pozisyonda konumlandırılmaya devam edildiği bir tür güç gösterisi olarak sergilenir. Seçim sonunda yapılan konuşmalarda karşıtlığın seçim kampanyasındaki gibi devam etmesi Corcoran ve Rowland’ın (1997) çalışmalarında, Avustralya seçimleri sonunda yapılan konuşmalarda da, Amerikan ritüelinden farklılık olarak bulguladıkları bir unsur olmuştur. Bu noktada, ‘Balkon Konuşmaları’nda dikkat edilmesi gereken husus, karşıtlık devam ederken ve zaferini kazanan aday olarak Erdoğan gücünü sergilerken, bunu görece ılımlı bir üslupla yapmasıdır. Bir yandan kaybedenler, ‘milletin dilinden anlamayan’, ‘statükocu’, ‘vesayetçi’, ‘siyaset dışı güç odakları ile işbirliği yapanlar’ biçiminde adlandırılır, diğer yandan ‘kaybedenler’e oy verenler tüm bu tanımlamalardan uzaktır. Kaybedenler bundan bir “ders çıkarmalıdır”; ancak kaybeden adaylara oy verenler kaybetmemiştir; zira Erdoğan “herkesin cumhurbaşkanı” olacaktır. Konuşmanın düzeni de bu geçişlere uygun bir dengede hazırlanmıştır. Böylelikle, oyların çoğunluğunu alan bir adayın yönetici olarak seçildiği temsili demokrasi ile yönetilen siyasal sistemin hâlihazırda temel özelliği olan bu durum, seçim sonu konuşmalarındaki ulusal birlik çağrısı yoluyla seçim döneminin çatışmalı atmosferinden uzaklaşmayı sağlamayı ve durumun ‘demokrasi zaferi’ olarak tanımlanmasını amaçlayan bir işlev görür.

Erdoğan, balkon konuşmasında seçim sonu konuşmalarının temel karakteristiklerinden olan kendisini/kampanyasını ve ekibini olumlama ile demokrasiyi yüceltme temalarını birleştirmiştir. Howell (2011: 778-779), bu kombinasyonu 2008 ABD Başkanlık Seçimleri’nde Obama’nın zafer konuşmasında da tespit etmiştir. Buna göre, Obama ABD’nin ilk siyahi başkanı olarak kazandığı zaferi, Amerikan demokrasisinin gücünü gösteren, Amerikan demokrasisinin de bir zaferi olarak tanımlamıştır. Erdoğan’ın balkon konuşmasında ise ikili karşıtlık üzerinden, kaybedenlerin aynı cephede bulunan ve ‘milletin dilinden anlamayanlar’ olarak konumlandırılması, kendisinin/partisinin/ekibinin ise “milletle aynı istikamette bulunan”, ‘milletin içinden çıkmış’, ‘milletin dilinden anlayanlar’ olarak tanımlanması, seçim zaferinin bir demokrasi, kendisinin söylemiyle, bir “milli irade zaferi” olarak inşa edilmesini sağlamaktadır.

Kendisinden önceki “müesses nizam” (Türk 2014) tarafından bastırılmış bir politik hareket olmanın meşrulaştırdığı bu milli irade retoriği ile Erdoğan’ın ve partisinin muhafazakar demokrat ve dindar kimliği birleşince, seçim galibiyeti yalnızca bir demokrasi zaferi değil, bir nevi dini bir zafer haline de gelmektedir. Erdoğan’ın adaylığını bir Fatiha olarak, zaferini “kutlu yolculuk” olarak tanımlaması ve sonuç olarak konuşmasında destekçilerine, oy verenlere, onun için dua edenlere ettiği teşekkürlere, tanrıya –“Rab”– şükretmesi de eşlik etmiştir.

Sonuç olarak, balkon konuşmaları Amerikan politik ritüelindeki seçim sonu konuşmalarının temel özellikleri ile benzerlikler taşıyan, ancak farklılaştığı noktalarla Erdoğan'ın ve Adalet ve Kalkınma Partisi'nin politik söylemleriyle sarılı, Türkiye'nin konjonktürel politik atmosferiyle uyumlu, Amerikanvari seçim sonu konuşmalarının millileşmiş bir örneği olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- ABÉLÈS Marc (2012), *Devletin Antropolojisi*, Çev. Nazlı Ökten, Ankara, Dipnot Yayınları.
- ALTINÖRS A. (2011), "Platon ile Aristoteles'in Retorik Anlayışlarının Karşılaştırılması", *EKEV Akademi Dergisi*, 15 (49), ss. 81-92.
- ARISTOTELES (2014), *Retorik*, Çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- BALIBAR Etienne (2000), "Ulus biçimi: Tarih ve İdeoloji", Etienne Balibar ve Immanuel Wallerstein (Ed.), *İrk Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler*, İstanbul, Metis Yayınları, ss. 109-133.
- BITZER Lloyd F (1981), "Polical Rhetoric", Dan Nimmo ve Keith R. Sanders (Ed.), *Handbook of Political Communication*, Beverly Hills, Calif., Sage Publications, ss. 225-248.
- BURKE Kenneth (1969), *Grammar of Motives*, California, University of California Press.
- CAMPBELL Karlyn Kohrs (2006), "Modern rhetoric" *Encyclopedia of Rhetoric*. Ed. Thomas O. Sloane, Oxford University Press. The Midnight University. <http://www.oxford-rhetoric.com/entry?entry=t223.e161>, [16 Şubat 2007].
- CORCORAN Paul E. (1994), "Presidential Concession Speeches: The Rhetoric of Defeat", *Political Communication*, 11, ss. 109-131.
- CORCORAN Paul E. (1995), "Presidential Endings: Conceding Defeat", Kathleen E. Kendall (Ed.), *Presidential Campaign Discourse*, Albany, New York, Suny Press, ss. 255-291.
- CORCORAN Paul E. (1998), "The Rhetoric of Triumph and Defeat. Australian Federal Elections, 1940-1993", *Australian Journal of Communication*, 25(1), ss. 69-86. https://www.researchgate.net/profile/Paul_Corcoran3/publication/259082433_The_Rhetoric_of_Triumph_Defeat_Australian_Federal_Elections_1940-1993/links/0c96052fdb9fd5b956000000.pdf. [20 Temmuz 2015].
- CORCORAN Paul E. ve ROWLAND, Sally A. (1997), "The People on Probation: Rhetorical Images of The Australian Electorate", Annual Conference of the Australian Political Studies Association, 29 September – 1 October, 1997,

Adelaide, Australia, https://www.academia.edu/5419710/The_People_on_Probation_Rhetorical_Images_of_the_Australian_Electorate. [13 Temmuz 2015].

DEVLIN Patrick L. (1982), "An Analysis of Kennedy's Communication in The 1980 Campaign", *Quarterly Journal of Speech*, 68, ss. 397-417.

DÜRÜŞKEN Çiğdem (1995), *Antik Çağda Doğan Bir Eğitim Sistemi Rhetorica: Roma'da Rhetorica Eğitimi*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

ELEBASH Camille (1984), "The Americanization of British Political Communications", *Journal of Advertising*, 13 (3), ss. 50-58.

GILL Ann M. ve WHEDBEE Karen (1997), "Rhetoric", Teun A. vanDijk (Ed.), *Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction Vol. 1*, Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, ss. 157-184.

GOANKAR Dilip Parameshwar (2002), "İnsan Bilimlerinde Retoriğe Dönüş Üzerine Düşünceler", Hüsamettin Aslan (Der. ve Çev.), *Retorik, Hermeneutik ve Sosyal Bilimler İnsan Bilimlerinde Retoriğe Dönüş*, İstanbul, Paradigma Yayınları, ss. 191-217.

GÖKSU Oğuz ve ASLAN Alev (2013), "Siyasal İletişim Perspektifinden "Balkon Konuşmaları"na Yönelik Bir Söylem Analizi", Birinci Uluslararası Siyasal İletişim, Demokrasi ve Yeni Süreçler Sempozyumu, 21-23 Kasım 2013, Diyarbakır, Türkiye. https://www.academia.edu/5797073/Siyasal_İletişim_Perspektifinden_Balkon_Konuşmalarına_Yönelik_Bir_Söylem_Analizi. [13 Temmuz 2015].

HERRICK James A. (2000), *The History and Theory of Rhetoric: An Introduction*, Boston, Allyn&Bacon.

HOWELL B. Wayne (2011), "Change and Continuity in Concession and Victory Speeches: Race, Gender, and Age in The Closing Statements of The 2008 Presidential Campaign", *American Behavioral Scientist*, 55 (6), ss. 765-783.

IRIMIEA Silvia (2010), "A Rhetorical and Comparative Study of The Victory Speeches of Barack Obama and Mircea Geoana", *JoLIE*, 3, ss. 41-53. http://www.uab.ro/jolie/2010/3_irimea_silvia.pdf. [13 Temmuz 2015].

KARAASLAN-ŞANLI Halise (2012), *Hasan Ali Yücel Konuşmaları Ulusal Kimlik İnşası ve Politik Retorik*, Ankara, Ankara Üniversitesi Yayınevi.

KAVANAGH Dennis (1995), *Political Campaigning: The New Marketing of Politics*, Oxford, Wiley-Blackwell.

KENNEDY George A. (2006) "Classical rhetoric" *Encyclopedia of Rhetoric*. Ed. Thomas O. Sloane. © 2006 Oxford University Press. Encyclopedia of Rhetoric: (e-reference edition), Oxford University Press. The Midnight University, <http://www.oxford-rhetoric.com/entry?entry=t223.e42>, [16 Şubat 2007].

KESKİN Fatih (2014), *Politik İletişim Sözlüğü*, İstanbul, İmge Kitabevi.

- KÖKER Eser (1998), *Politikanın İletişimi İletişimin Politikası*, Ankara, Vadi Yayınları.
- KÖKER Eser ve KEJANLIOĞLU Beybin (2004), "2002 Seçim Kampanyalarında Ulusal Basın", *İletişim: Araştırmaları*, 2 (1), ss. 39-70.
- LAKOFF Robin Tolmach (2001), "The Rhetoric of The Extraordinary Moment: The Concession and Acceptance Speeches of Al Gore and George W. Bush in The 2000 Presidential Election", *Pragmatics*, 11 (3), ss. 309-328.
- LILLEKER Darren G. (2013), *Siyasal İletişim Temel Kavramlar*, Çev. Ed. Yusuf Devran, Alparslan Nas, Betül Ekşi ve Yenal Göksun, İstanbul, Kaknüs Yayınları.
- MANCINI Paolo ve SWANSON David L. (1996), "Politics, Media, and Modern Democracy: Introduction" *Politics, Media, And Modern Democracy. An International Study Of Innovations in Electoral Campaigning and Their Consequences* (Ed. David L. Swanson ve Paolo Mancini), Westport, CT, Praeger, ss. 1-26.
- Mc GEEMichael C. (1975), "In Search of The People: A Rhetorical Alternative", *Quarterly Journal of Speech*, 61 (3), ss. 235-249.
- MEYER Michael (2009), *Retorik*, Çev. İsmail Yerguz, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.
- MIRER Michael L. ve BODE Leticia (2015), "Tweeting in Defeat: How Candidates Concede and Claim Victory in 140 Characters", *New Media & Society*, 17 (3), ss. 453-469.
- MURPHY James J., KATULA Richard A., HILL Forbes I. ve OCHS Donovan (2003), *A Synoptic History of Classical Rhetoric*, New Jersey, Lawrence Erlbaum.
- NEGRINE Ralph (1996), *The Communication of Politics*, London, Sage Publications.
- NEGRINE Ralph ve LILLEKER Darren G. (2002), "The Professionalization of Political Communication: Continuities and Change in Media Practices", *European Journal of Communication*, 17 (3), ss. 305-323.
- NEGRINE Ralph ve PAPATHANASSOPOULOS Stylianos (1996), "The Americanisation of Political Communication", *The International Journal of Press/Politics*, 1 (2), ss. 45-62.
- NIMMO Dan (1970), *The Political Persuaders: The Techniques of Modern Election Campaigns*, New Jersey, Prentice Hall.
- NORRIS Pippa (2000), *A Virtuous Circle. Political Communications in Postindustrial Societies*, Cambridge, Cambridge University Press.

ÖZDEMİR-TAŞTAN İnan (2012), *Devrimci Yol'un Retoriği: Devrimci Yol Dergisinde Bir KurtuluŒ ve Gelecek Tasavvuru Olarak Devrim*, YayınlanmamıŒ Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

PERELMAN Chaim (1982), *The Realm of Rhetoric*, Çev. William Kluback, Notre Dame, University of Notre Dame Press.

PERELMAN Chaim ve OLBRECTHS-TYTECA L. (1971), *The New Rhetoric A Treatise On Argumantation*, Çev. John Wilkonson ve Purcell Weaver,

PLATON (2009), *Diyaloglar*, Çev. Teoman Aktürel, Melih Cevdet Anday, Adnan Cemgil, Tacettin Ünlü, Sabahattin Eyübođlu, İstanbul, Remzi Kitabevi.

REIN Irving J. (2006), "Campaigns", *Encyclopedia of Rhetoric*, Thomas O. Sloane (Ed.), Oxford University Press, Encyclopedia of Rhetoric (e-reference edition), Oxford University Press, The Midnight University. <http://www.oxford-rhetoric.com/entry?entry=t223.e35>. [16 Œubat 2007].

RITTER Kurt ve HOWELL Buddy (2001), "Ending The 2000 Presidential Election. Gore's Concession Speech and Bush's Victory Speech", *American Behavioral Scientist*, 44(12), ss. 2314-2330.

TAŞKIN,Hasan (2007), *11. BaŒkomutan Abdullah Gül*, İstanbul, Neden Kitap.

THEODORAKOPILOS Vas. Th. (2004), *Attika Retoriđine GiriŒ*, Çev. Sema Sandalcı, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

TÜRK Hasan Bahadır (2014), *Muktedir. Türk Sađ Geleneği ve Recep Tayyip Erdoğan*, İstanbul, İletiŒim Yayınları.

WEAVER Ruth Ann (1982). "Acknowledgement of Victory and Defeat: The Reciprocal Ritual", *Central States Speech Journal*, 33(3), ss. 480-489.

WELCH, Reed L. (1999). "The Rhetoric of Victory and Defeat: Victory and Concession Addresses of Presidential Candidates", *Communication Annual*, 13, ss. 85-101.

WILYARD Jennifer ve RITTER Kurt (2005), "Election 2004 Concession and Victory Speeches. The Influence of Genre, Context, and Speaker on Addresses by Presidential and Vice Presidential Candidates", *American Behavioral Scientist*, 49(3), ss. 488-509.

"12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Balkon KonuŒmasının Tam Metni" (2014), <https://www.akparti.org.tr/site/haberler/12.-cumhurbaskani-erdoganincumhurbaskanligi-balkon-konusmasinin-tam-metni/66015#1>, [11 Ağustos 2014].

"Görev ve Yetkiler", http://www.tccb.gov.tr/cumhurbaskanligi/gorev_yetki/, [7 Haziran 2015].

“10 Ağustos Pazar Günü Yapılan Onikinci Cumhurbaşkanlığı Seçimi İle İlgili Kesin Sonuçlar Kamuoyuna Duyurulur”, http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/HaberDosya/2014CB-Kesin-416_d_Genel.pdf, [4 Nisan 2015].

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/964949-erdogan-istifa-etsin>, [8 Aralık 2015].

<http://www.hurriyet.com.tr/trtnin-partilere-ayirdigi-sureler-aciklandi-40006512>, [8 Aralık 2015].